EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2021 10 26
COM(2021) 962 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl Europos anglies dioksido rinkos funkcionavimo 2020 m., parengta pagal Direktyvos 2003/87/EB (iš dalies pakeistos Direktyva 2009/29/EB ir Direktyva (ES) 2018/410) 10 straipsnio 5 dalį ir 21 straipsnio 2 dalį

{COM(2021) 950 final} - {SWD(2021) 308 final}

Turinys

Akronimai ir santrumpos 2

1. ĮVADAS 3

2. ES ATLPS INFRASTRUKTŪRA IR APRĖPTIS 4

2.1. ES registras ir Europos Sąjungos sandorių žurnalas 5

3. ANGLIES DIOKSIDO RINKOS VEIKIMAS 6

3.1. Pasiūla: į apyvartą išleisti ATL 6

3.1.1. Didžiausias leidžiamas kiekis 6

3.1.2. Nemokamai paskirstyti ATL 10

3.1.3. ATL pardavimas aukcione 12

3.1.4. Nuo visų ATL pardavimo aukcione principo nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas elektros energijos ir šilumos gamybos sektoriui 15

3.1.5. Programa „NER 300“ 18

3.1.6. Inovacijų fondas 19

3.1.7. Modernizavimo fondas 20

3.1.8. Netiesioginių su anglies dioksidu susijusių išlaidų kompensavimas 20

3.1.9. Tarptautiniai kreditai 23

3.2. Paklausa: iš apyvartos išimti ATL 23

3.2.1. Išmetamo ŠESD kiekio mažinimas 23

3.2.2. Pasiūlos ir paklausos pusiausvyros užtikrinimas 28

4. AVIACIJA 30

5. RINKOS PRIEŽIŪRA 33

6. IŠMETAMŲJŲ TERŠALŲ KIEKIO STEBĖSENA, ATASKAITŲ APIE JĮ TEIKIMAS IR TIKRINIMAS 36

7. ES ATLPS IR ŠVEICARIJOS ATLPS SUSIEJIMAS 37

8. ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIREKTYVOS IR NACIONALINIŲ ENERGETIKOS IR KLIMATO SRITIES VEIKSMŲ PLANŲ ĮGYVENDINIMO POVEIKIS ES ATLPS 40

8.1. Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos įgyvendinimo poveikis ES ATLPS 41

8.2. Nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų poveikis ES ATLPS 43

9. IŠVADOS IR PERSPEKTYVOS.....44

Akronimai ir santrumpos

ATR	Akreditavimo ir tikrinimo reglamentas
EITP skolos priemonė	Europos infrastruktūros tinklų priemonės skolos priemonė
CEMs	Nuolatinio išmetamųjų teršalų kiekio matavimo sistemos
CINEA	Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomoji įstaiga
CO_2	Anglies dioksidas
CO_2e	Anglies dioksido ekvivalentas
CORSIA	Tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistema
CP2	Antrasis Kioto protokolo įsipareigojimų laikotarpis
EA	Europos akreditacijos organizacija
EEE	Europos ekonominė erdvė
EED	Energijos vartojimo efektyvumo direktyva
EEX	Europos energetikos birža
EIB	Europos investicijų bankas
EVPRI	Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija
ES 27	Europos Sąjungos valstybės narės
ES ATLPS	Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema
ESSŽ	Europos Sąjungos sandorių žurnalas
ŠESD	Šiltnamio efektą sukeliančios dujos
ICAO	Tarptautinė civilinės aviacijos organizacija
ICE	„InterContinental Exchange Futures Europe“
„InnovFin“ EDP	Energetikos parodomųjų projektų finansavimo priemonė „InnovFin“
PRR	Piktnaudžiavimo rinka reglamentas
FPRD II	Antroji finansinių priemonių rinkų direktyva
FPRR	Finansinių priemonių rinkų reglamentas
SATR	Stebėsenos ir ataskaitų teikimo reglamentas
RSR	Rinkos stabilumo rezervas
N_2O	Diazoto oksidas
NEKSVP	Nacionaliniai energetikos ir klimato sričių veiksmų planai
NER	Naujiems rinkos dalyviams skirtas rezervas
OTC	Nebiržinis (-ė)
PFC	Perfluorangliavandeniliai
SRP	CORSIA standartai ir rekomenduojama praktika
TNAC	Bendras apyvartoje esančių ATL skaičius
JK	Jungtinė Karalystė
UNFCCC	Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija

1. ĮVADAS

Nuo 2005 m. Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ES ATLPS) yra ES išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekio mažinimo strategijos pamatas. Nuo jos taikymo pradžios 2005 m. elektros energijos ir šilumos gamybos bei energijai imlių pramonės sektorių, kuriems taikoma ES ATLPS, išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo maždaug 43 proc.[1] Kartu su kitais teisės aktais, pavyzdžiui, tais, kuriais reglamentuojama atsinaujinančioji energija[2] ir energijos vartojimo efektyvumas[3], ši sistema buvo reikšmingas veiksnys, leidęs pasiekti bendrą ES tikslą iki 2020 m. išmetamą ŠESD kiekį sumažinti 20 proc., palyginti su 1990 m. lygiu. ES viršijo šį tikslą – 2020 m. išmetamųjų ŠESD kiekį ji buvo sumažinusi maždaug 31 proc.[4], palyginti su 1990 m. lygiu.

2021 m. liepos mėn. Komisija priėmė pasiūlymų priemonių rinkinį, skirtą Europos žaliajam kursui įgyvendinti[5]. Pasiūlymais siekiama, kad ES klimato, energetikos, žemės naudojimo, transporto ir mokesčių politika atitiktų užduotį iki 2030 m. sumažinti grynąjį išmetamą ŠESD kiekį ne mažiau kaip 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu. ES ATLPS atliks svarbų vaidmenį siekiant šio tikslo. Priemonių rinkinyje pateiktas pasiūlymas padidinti ES ATLPS užmojį nustatant naują tikslą iki 2030 m. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį 61 proc.[6], palyginti su 2005 m. lygiu (šiuo metu taikomas tikslas šį kiekį sumažinti 43 proc., palyginti su 2005 m. lygiu), sumažinant bendrą didžiausią apyvartinių taršos leidimų skaičių ir sparčiau mažinant metinį išmetamą ŠESD kiekį – 4,2 proc. vietoj dabar nustatyto 2,2 proc. metinio lygio[7]. Pagal pasiūlymą pakoreguota ES ATLPS būtų taikoma ir jūrų transporto išmetamam ŠESD kiekiui, taip pat siūloma nauja atskira apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, apimanti kelių transporte ir pastatuose naudojamo kuro išmetamą ŠESD kiekį[8].

Atskiru pasiūlymu stiprinamas rinkos stabilumo rezervas (RSR)[9] – mechanizmas, kuriuo sprendžiamas nuo 2019 m. ES ATLPS sukauptų apyvartinių taršos leidimų (ATL) pertekliaus klausimas ir didinamas sistemos atsparumas dideliems sukrėtimams koreguojant aukcionuose parduodamų ATL pasiūlą.

---

[1] Iki 2020 m. pabaigos, ES 27, JK, Islandija, Lichtenšteinas ir Norvegija (ES ATLPS buvo taikoma šioms šalims iki 2020 m. gruodžio 31 d.).
[2] 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, OL L 328, 2018 12 21, p. 82.
[3] 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/2002, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, OL L 328, 2018 12 21, p. 210.
[4] ES 27 išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimas. Bendras ES 27 ir JK rodiklis sumažėjo 32,5 proc., palyginti su 1990 m. lygiu.
[5] Europos žaliojo kurso įgyvendinimas, 2021 m. liepos 14 d..
[6] Šis tikslas apima siūlomą ES ATLPS taikymo išplėtimą jūrų transporto sektoriui.
[7] Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Sąjungoje, Sprendimas (ES) 2015/1814 dėl Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervo sukūrimo ir veikimo ir Reglamentas (ES) 2015/757, COM/2021/551 *final*.
[8] COM(2021)551 *final* (kaip nurodyta pirmiau).
[9] Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo dėl apyvartinių taršos leidimų, perkeltinų į Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervą iki 2030 m., skaičiaus iš dalies keičiamas Sprendimas (ES) 2015/1814, COM/2021/571 *final*.

Dviem papildomais liepos mėn. priemonių rinkinio pasiūlymais sustiprinamos ES ATLPS nuostatos dėl aviacijos[10] siekiant užtikrinti, kad šis sektorius prisidėtų prie ES išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tikslo, ir ES teisėje įgyvendinti Tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistemą (CORSIA) taip, kad tai atitiktų ES 2030 m. klimato tikslus.

Ši Europos anglies dioksido rinkos veikimo ataskaita pateikta remiantis Direktyvos 2003/87/EB (ES ATLPS direktyvos) 10 straipsnio 5 dalimi ir 21 straipsnio 2 dalimi[11]. Ji apima 2020 m. ir 2021 m. pirmąjį pusmetį (iki 2021 m. birželio 30 d.). 2020 m. yra paskutiniai ES ATLPS trečiojo etapo (2013–2020 m.) metai, ataskaitoje taip pat apžvelgiami pagrindiniai šio laikotarpio pokyčiai.

Ataskaitoje nagrinėjamas trečiojo etapo metu pasiektas reikšmingas išmetamo ŠESD kiekio sumažinimas ir jį lėmę veiksniai (3.2.1 skyrius) ir analizuojamas RSR vaidmuo mažinant ES ATLPS susidariusį ATL perteklių (3.2.2 skyrius). Joje taip pat pabrėžiami svarbūs trečiojo etapo pokyčiai aviacijos (4 skyrius), nemokamų leidimų paskirstymo (3.1.2 skyrius), ATL pardavimo aukcionuose, su aukcionais susijusių pajamų ir jų panaudojimo (3.1.3 skyrius), ES ATLPS finansavimo priemonių (3.1.4–3.1.8 skyriai), rinkos priežiūros (5 skyrius) ir ES ATLPS įgyvendinimo dalyvaujančiose šalyse veiksmingumo (6 skyrius) srityse. Į ją įtraukti du nauji skyriai: 7 skyriuje aprašomas ES ATLPS ir Šveicarijos ATLPS susiejimas ir nagrinėjamas šio ryšio poveikis šioms dviem anglies dioksido rinkoms, o 8 skyriuje nagrinėjamas Direktyvos 2012/27/ES, kurią iš dalies pakeitė Direktyva (ES) 2018/2002[12] (Energijos vartojimo efektyvumo direktyva), ir 2019 m. nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų (NEKSVP) įgyvendinimo poveikis ES ATLPS.

Jei nenurodyta kitaip, šioje ataskaitoje naudoti duomenys, kurie iki 2021 m. birželio mėn. pabaigos buvo prieinami viešai arba prieinami Komisijai. Ataskaita apima 2020 m. Jungtinės Karalystės (JK) duomenis, kad būtų atspindėta ES ATLPS aprėptis iki 2020 m. gruodžio 31 d. Techninė ir aprašomoji informacija apie ES ATLPS pateikiama prie šios ataskaitos pridėto tarnybų darbinio dokumento prieduose.

2. ES ATLPS INFRASTRUKTŪRA IR APRĖPTIS

ES ATLPS trečiojo etapo metu (2013–2020 m.) sistema buvo taikoma 28 ES valstybėms narėms (įskaitant JK) ir trims ELPA šalims – Islandijai, Lichtenšteinui ir Norvegijai. Nuo 2021 m. sausio 1 d. ES ATLPS taikoma 27 valstybėms narėms, Islandijai, Lichtenšteinui ir

[10] Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl aviacijos sektoriaus indėlio siekiant visos ekonomikos išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslo ir tinkamo pasaulinės rinkos priemonės įgyvendinimo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, COM/2021/552 *final*, ir Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo dėl Sąjungoje įsisteigusių orlaivių naudotojų informavimo apie kompensavimą pagal pasaulinę rinkos priemonę iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, COM/2021/567 *final*.

[11] 2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Sąjungoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB, OL L 275, 2003 10 25, p. 32.

[12] 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/2002, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, OL L 328, 2018 12 21, p. 210.

Norvegijai, taip pat elektros energijos gamybos įrenginiams Šiaurės Airijoje. Nuo 2020 m. sausio 1 d. ES ATLPS yra susieta su Šveicarijos anglies dioksido rinka (žr. 7 skyrių).

ES ATLPS iš viso reguliuojama daugiau kaip 10 400 elektros ir šilumos jėgainių bei gamybos įrenginių, taip pat apie 350 orlaivių naudotojų, vykdančių skrydžius tarp Europos ekonominės erdvės (EEE) oro uostų ir iš EEE į Šveicariją bei JK. Nors trečiojo etapo pradžioje ES ATLPS apėmė maždaug pusę viso ES išmetamo ŠESD kiekio, šiuo metu ji apima apie 36 proc. ES išmetamo ŠESD kiekio. Išsami ES ATLPS aprėpties trečiajame etape apžvalga pateikiama prie šios ataskaitos pridėto tarnybų darbinio dokumento 1 priede.

2.1. ES registras ir Europos Sąjungos sandorių žurnalas

ES registre ir Europos Sąjungos sandorių žurnale (ESSŽ) sekama bendrųjų ATL ir aviacijos sektoriaus ATL nuosavybė, registruojant sąskaitose turimus kiekius ir sandorius iš vienos sąskaitos į kitą. Be to, šiose sistemose registruojamas stacionarių (elektros, šilumos ir pramonės) įrenginių ir orlaivių naudotojų išmetamas ŠESD kiekis ir su tuo susijusių įsipareigojimų vykdymas. Abi sistemas administruoja ir tvarko Komisija, o dalyvaujančių šalių nacionalinių registrų administratoriai yra kontaktiniai asmenys, su kuriais gali susisiekti sąskaitų turėtojai ir jų atstovai (įmonės arba asmenys). ES registre laikomos sąskaitos ir registruojama informacija apie atitiktį, o ESSŽ automatiškai tikrinami, dokumentuojami ir sankcionuojami visi sandoriai tarp sąskaitų, taip užtikrinant, kad visi pervedimai atitiktų ES ATLPS taisykles.

ES registre ir ESSŽ užregistruoti duomenys ir toliau yra svarbus informacijos šaltinis rengiant įvairaus pobūdžio ES ATLPS ataskaitas, pvz., skaičiuojant rinkos stabilumo rezervo (RSR) pertekliaus rodiklį (žr. 3.2.2 skyrių) ir rengiant Europos aplinkos agentūros ataskaitas. Be to, ESSŽ užtikrina ES ATLPS skaidrumą, nes jame skelbiama informacija apie stacionarių įrenginių ir orlaivių naudotojų atitiktį ES ATLPS nuostatoms ir apie sandorius tarp sąskaitų.

Trečiojo etapo metu viešoji ESSŽ interneto svetainė veikė patikimai – 24 valandas per parą, 365 paras per metus, tik su nedidelėmis pertraukomis dėl planuotų techninių atnaujinimų. Taip buvo ir 2020 metais. Išimtis buvo 2020 m. rugpjūčio 18 d., kai dėl techninių problemų keli sandoriai negalėjo būti tinkamai apdoroti. Dėl gedimų šalinimo ir taisymo darbų rugpjūčio 19–21 dienomis ES registras neveikė.

2020 m. ir 2021 m. pirmąjį pusmetį ES registre atlikti keli svarbūs plėtros darbai. Visų pirma, 2021 m. sausio 1 d. buvo pradėtas laikinai taikyti ES ir JK prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas[13], kuris įsigaliojo 2021 m. gegužės 1 d. Šiuo susitarimu ES ir JK įsipareigojo išlaikyti savo 2020 m. pabaigoje galiojusios klimato ir aplinkos politikos užmojų lygį ir pritaikyti šią politiką pagal savo tarptautinius įsipareigojimus. Susitarimo 392 straipsnyje numatyta, kad nuo 2021 m. sausio 1 d. abi šalys taiko anglies dioksido kainų nustatymo

[13] Europos Sąjungos bei Europos atominės energijos bendrijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas, OL L 149, 2021 4 30, p. 10.

sistemą, apimančią elektros energijos ir šilumos gamybos, pramonės ir aviacijos išmetamą ŠESD kiekį. Šiaurės Airijos elektros energijos gamintojams ir skrydžiams iš EEE į JK ir toliau taikoma ES ATLPS, o skrydžiams iš JK į EEE taikoma JK anglies dioksido kainų nustatymo sistema (žr. 4 skyrių). Todėl Šiaurės Airijos elektros energijos gamintojai liko ES registre, o ES ATLPS direktyva buvo iš dalies pakeista, kad būtų atsižvelgta į skrydžių aprėpties pokyčius[14].

Dohos pakeitimas, kuriuo nustatomas antrasis Kioto protokolo įsipareigojimų laikotarpis (CP2) (2013 m. sausio 1 d. – 2020 m. gruodžio 31 d.), taip pat įsigaliojo[15] 2020 m. gruodžio 31 d. Pagal Komisijos reglamento (ES) 389/2013 (Registro reglamentas)[16] 5 straipsnį Komisija veikia kaip ES Kioto protokolo registro, kuris yra ES registro dalis, administratorė. Nors paskutinė CP2 diena buvo 2020 m. gruodžio 31 d., Kioto protokolo skaidrumo ir atitikties sistema veiks iki galutinės atitikties patikros. 2023 m. bus pateikti ir peržiūrėti paskutiniaisiais CP2 metais išmesto ŠESD kiekio aprašai ir pateikta galutinė ataskaita.

Susitarimas dėl ES ATLPS susiejimo su Šveicarijos ATLPS[17] įsigaliojo 2020 m. sausio 1 d. Siekiant užtikrinti ryšį tarp sistemų, 2020 m. rugsėjo 21 d. buvo priimtas laikinas sprendimas susieti abiejų sistemų registrus ir sudaryti sąlygas perkelti ATL iš vienos sistemos į kitą (žr. 7 skyrių).

Galiausiai buvo sėkmingai užbaigtas techninis naujų taisyklių, nustatytų Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2019/1122[18], įgyvendinimas ir nuo 2021 m. sausio 1 d. ES registre atsirado naujų funkcijų.

3. ANGLIES DIOKSIDO RINKOS VEIKIMAS

3.1. Pasiūla: į apyvartą išleisti ATL

3.1.1. Didžiausias leidžiamas kiekis

Didžiausias leidžiamas kiekis yra bendras ŠESD kiekis, kurį gali išmesti subjektai, kuriems taikoma ES ATLPS, siekiant užtikrinti, kad ATLPS išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tikslas bus pasiektas, atitinkantis prekybos laikotarpiu į apyvartą išleistų ATL skaičių. Bendras ES didžiausias leidžiamas kiekis taikomas visai ES ATLPS (išsamesnę informaciją apie šį kiekį žr. prie šios ataskaitos pridėto tarnybų darbinio dokumento 2 priede). ES ATLPS trečiajame etape (2013–2020 m.) didžiausias leidžiamas kiekis kasmet mažėjo 1,74 proc. linijiniu

[14] 2021 m. birželio 17 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2021/1416, kuriuo dėl Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos netaikymo atvykstamiesiems skrydžiams iš Jungtinės Karalystės iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, OL L 305, 2021 8 31, p. 1.
[15] Komisijos komunikatas dėl Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo Dohos pakeitimo įsigaliojimo, OL C 432, 2020 12 14, p. 1.
[16] 2013 m. gegužės 2 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 389/2013, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos sprendimus Nr. 280/3004/EB ir Nr. 406/2009/EB įsteigiamas Sąjungos registras ir panaikinami Komisijos reglamentai (ES) Nr. 920/2010 ir Nr. 1193/2011, OL L 122, 2013 5 3, p. 190.
[17] Europos Sąjungos ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimas dėl jų šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų susiejimo, OL L 322, 2017 12 7, p. 3.
[18] 2019 m. kovo 12 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2019/1122, kuriuo papildomos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/87/EB nuostatos dėl Sąjungos registro veikimo, OL L 177, 2019 7 2, p. 3.

mažinimo koeficientu ir taip buvo užtikrinamas bendro išmetamo ŠESD kiekio mažėjimas (žr. 3.2.1 skyrių). ES ATLPS ketvirtajame etape (2021–2030 m.) stacionariems įrenginiams ir aviacijai taikomas didžiausias leidžiamas išmesti kiekis bus mažinamas taikant 2,2 proc. linijinį mažinimo koeficientą. 1 lentelėje pateiktas didžiausias leidžiamas stacionarių įrenginių išmetamas ŠESD kiekis ir kiekvienais trečiojo etapo metais į apyvartą išleistų aviacijos ATL skaičius[19].

1 lentelė. ES ATLPS didžiausias leidžiamas kiekis ES ATLPS trečiajame etape (2013–2020 m.)

Metai	Didžiausias leidžiamas išmesti kiekis per metus (stacionarieji įrenginiai)	Per metus į apyvartą išleidžiamų aviacijos ATL skaičius[20]
2013	2 084 301 856	32 455 296
2014	2 046 037 610	41 866 834
2015	2 007 773 364	50 669 024
2016	1 969 509 118	38 879 316
2017	1 931 244 873	38 711 651
2018	1 892 980 627	38 909 585
2019	1 854 716 381	38 830 950
2020	1 816 452 135	42 803 537

2020 m. vasario 1 d. įsigaliojo Susitarimas dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos[21]. ES ATLPS direktyva Jungtinei Karalystei taikyta iki 2020 m. gruodžio 31 d. ir pagal Protokolą dėl Airijos ir Šiaurės Airijos[22] elektros energijos gamyba Šiaurės Airijoje ir toliau priklauso ES ATLPS su atitinkamomis teisėmis ir pareigomis.

Komisija atsižvelgė į šiuos pokyčius 2020 m. lapkričio 16 d. priimdama Sprendimą dėl pakoreguoto visos ES apyvartinių taršos leidimų skaičiaus[23]. Į atnaujintą didžiausią leidžiamą

[19] Po 2013 m. į apyvartą išleistų aviacijos ATL skaičių nulėmė principas „iš apačios į viršų“, kurį taikant pirmiausia paskirstomi nemokami ATL (pagal orlaivių naudotojų veiklos EEE viduje santykinius taršos rodiklius). Aukcionuose parduodamų ATL skaičius apskaičiuojamas remiantis tuo, kad nemokamai turėtų būti paskirstoma (įskaitant specialų rezervą, kurį numatoma paskirstyti sparčiai daugėjant orlaivių naudotojų ir naujų rinkos dalyvių) 85 proc. viso kiekio. Likę 15 proc. ATL parduodami aukcionuose.

[20] Į atnaujintus skaičius, be nemokamų ATL paskirstymo ir aukcione parduodamų kiekių, įtrauktas tarptautinių kreditų keitimas į ES ATLPS ATL.

[21] Susitarimas dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos, OL L 29, 2020 1 31, p. 7.

[22] OL L 29 (kaip nurodyta pirmiau).

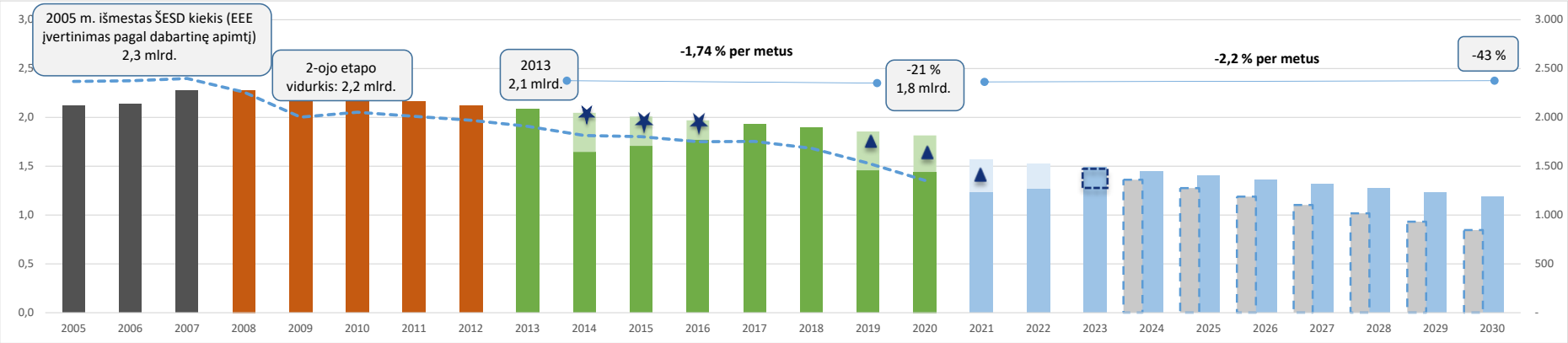
[23] 2020 m. lapkričio 16 d. Komisijos sprendimas C/2020/1722 dėl 2021 m. pagal ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą suteiktinų visos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų skaičiaus, OL L 386, 2020 11 16, p. 26.

kiekį (taikomą nuo 2008–2012 m. bazinio laikotarpio) įtrauktas tik Šiaurės Airijos elektros energijos gamybos išmetamas ŠESD kiekis – didžiausias leidžiamas kiekis proporcingai sumažintas atsižvelgiant į JK išmetamą ŠESD kiekį, kuris į apskaitą jau nebebuvo įtrauktas[24].

1 diagramoje apibendrintas didžiausio leidžiamo kiekio sumažinimas nuo 2021 m. padidinus linijinio mažinimo koeficientą iki 2,2 proc. Joje taip pat parodytas į rinkos stabilumo rezervą (RSR) perkeltų ir atidėtų ATL vaidmuo (taip pat žr. 3.2.2 skyrių). Diagramoje pavaizduoti iš brūkšnelių sudaryti stulpeliai apytikriai atitinka tikslo labiau sumažinti 2030 m. išmetamą ŠESD kiekį, kaip pasiūlė Komisija 2021 m. liepos 14 d. peržiūrėtame priemonių rinkinyje siekiant įgyvendinti Europos žaliąjį kursą, poveikį.

[24] Komisijos sprendime C/2020/1722 nustatytas 2021 m. didžiausias leidžiamas kiekis neapima pagal ES ATLPS direktyvos II skyrių orlaivių naudotojams išduotinų leidimų kiekio. Šį kiekį lemia principas „iš apačios į viršų“, kurį taikant pirmiausia paskirstomi nemokami ATL aviacijai, kaip paaiškinta Pranešime apie 2021 m. visos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų skaičių ir rinkos stabilumo rezervą pagal ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą, OL C 428I, 2020 12 11, p. 1.

1 diagrama. Didžiausio leidžiamo išmesti kiekio mažinimas nuo 2021 m. taikant 2,2 proc. linijinį mažinimo koeficientą[25]

★ Atidėti ATL (iš viso 900 mln.)

▲ Perkelta į rinkos stabilumo rezervą

⬚ Perkelta į rinkos stabilumo rezervą ir iš jo, priklausomai nuo rinkos pertekliaus

[25] Ketvirtajame etape didžiausias leidžiamas išmesti kiekis – po „Brexit'o" Komisijos sprendime (ES) 2020/1722 paskelbtas bendras ES ATLPS apyvartinių taršos leidimų skaičius.

3.1.2. Nemokamai paskirstyti ATL

Nuo trečiojo etapo aukcionuose iš esmės paskirstoma 57 proc. visų ATL, tačiau didelis ATL kiekis paskirstomas ir nemokamai, siekiant mažinti anglies dioksido nutekėjimo riziką (kai veikla perkeliama į ES nepriklausančias šalis, kurių su išmetamu ŠESD kiekiu susijusios klimato politikos užmojai yra mažesni, ir dėl to bendras išmetamas ŠESD kiekis gali padidėti). Elektros energijos gamybai nebuvo galima gauti nemokamų ATL, o nemokamas paskirstymas pramonei buvo grindžiamas santykiniais taršos rodikliais, siekiant stiprinti paskatas mažinti išmetamą ŠESD kiekį ir didinti inovacijas.

Trečiojo etapo pradžioje ES ATLPS sukurtas naujiems rinkos dalyviams skirtas rezervas (NER), į kurį perkeliami 5 proc. viso šiam laikotarpiui skirto ATL kiekio, siekiant papildomai paskirstyti nemokamų ATL naujiems pramonės įrenginiams ir tiems įrenginiams, kuriuose gerokai padidinamas gamybos pajėgumas. Sektoriai ir jų pošakiai, kuriems būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika ir dėl to skiriama didesnė nemokamų ATL dalis, įtraukti į anglies dioksido nutekėjimo sąrašą[26]. Kadangi nemokamai paskirstomų ATL paklausa viršijo pasiūlą, visiems įrenginiams paskirstymas buvo sumažintas tokia pačia procentine dalimi, pritaikius įvairius sektorius apimantį pataisos koeficientą[27], kuris buvo peržiūrėtas[28] 2017 m. Įvairius sektorius apimančio pataisos koeficiento vertės pateikiamos pridėto tarnybų darbinio dokumento 3 priedo 3.1 lentelėje.

Pradiniame rezerve buvo 480,2 mln. ATL, atėmus 300 mln. ATL, skirtų „NER 300“ programai, kuria remiamos inovacijos (žr. 3.1.5 skyrių). 2021 m. birželio mėn. visam trečiajam etapui 1 392 įrenginiams buvo atidėta 178,3 mln. ATL. Todėl rezerve lieka 301,9 mln. ATL. Iš šios sumos 200 mln. ATL bus pervesti į rezervą ketvirtajam etapui, o likusi dalis bus pervesta RSR.

2021 m. birželio mėn. iš pradžių patvirtintas nemokamai paskirstomų ATL kiekis trečiajam etapui buvo sumažintas maždaug 585 mln. ATL iš 6,5 mlrd. ATL dėl uždaromų įrenginių arba įrenginių, kurių gamyba ar gamybos pajėgumas mažinamas. 2 lentelėje apibendrinami trečiajame etape pramonei nemokamai paskirstomi ATL.

[26] 2014 m. spalio 27 d. Komisijos sprendimas, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB nustatomas 2015–2019 m. laikotarpio sektorių ir jų pošakių, kuriems būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika, sąrašas, OL L 308, 2014 10 29, p. 114.

[27] 2013 m. rugsėjo 5 d. Komisijos sprendimas 2013/448/ES dėl nacionalinių įgyvendinimo priemonių, susijusių su nemokamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų suteikimu pereinamuoju laikotarpiu laikantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/87/EB 11 straipsnio 3 dalies, OL L 240, 2013 9 7, p. 27.

[28] 2017 m. sausio 24 d. Komisijos sprendime (ES) 2017/126, kuriuo dėl bendro įvairius sektorius apimančio pataisos koeficiento nustatymo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/87/EB 10a straipsnį iš dalies keičiamas Sprendimas 2013/448/ES, OL L 19, 2017 1 25, p. 93.

2 lentelė. Pramonei nemokamai paskirstomi ATL, 2013 m. sausio mėn. – 2021 m. birželio mėn. (milijonais) [29]

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nemokamai paskirstyti ATL[30] (ES 27, JK, Islandija, Lichtenšteinas ir Norvegija)	903,0	874,8	847,6	821,3	796,2	771,9	748,1[31]	724,8
Iš naujiems rinkos dalyviams skirto rezervo paskirstyti ATL (plyno lauko investicijoms ir pajėgumams didinti)	11,7	15,2	18,9	22,8	24,6	26,9	29,1	28,9
Dėl įmonių uždarymo arba gamybos ar gamybos pajėgumų pokyčių likę nepaskirstyti nemokami ATL	41,9	61,3	74,0	76,5	79,9	85,1	80,3	85,9

Nors dalyvaujančių šalių pareiškimai dėl nemokamai paskirstytų ATL pokyčių paskutiniais trečiojo etapo metais dar galėtų būti atsiųsti 2021 m., apie didžiąją dalį pokyčių jau pranešta. Todėl galima daryti išvadą, kad iki trečiojo etapo pabaigos apytiksliai:

- 1 821 iš 11 646 įrenginių nutraukė veiklą arba dėl fizinių pokyčių jų pajėgumas sumažėjo žemiau nustatytos ribos ir todėl buvo panaikintas jų ŠESD leidimas,
- atsirado 505 nauji rinkos dalyviai,
- atlikti 887 reikšmingi pajėgumų išplėtimai,
- atlikti 378 reikšmingi pajėgumų sumažinimai,
- 2 985 įrenginiuose iš dalies nutraukta veikla ir
- 1 434 įrenginiuose veikla po dalinio nutraukimo buvo vėl atnaujinta.

Dėl dalinio ar visiško veiklos nutraukimo arba reikšmingo pajėgumų sumažinimo nepaskirstyti ATL (pagal ES ATLPS direktyvos 10a straipsnio 19 ir 20 dalis) bus pervesti į

[29] Ankstesnėse anglies dioksido rinkos ataskaitose duomenys buvo pagrįsti kasmet iki birželio mėn. pabaigos pateiktas dalyvaujančių šalių pranešimais, o šių ir praėjusių metų anglies dioksido rinkos ataskaitų duomenys pagrįsti ES registru, kaip ribinę datą nustatant atitinkamai 2021 m. ir 2020 m. birželio 30 d. Šis naujas metodas pasirinktas siekiant tiksliau atspindėti ATL paskirstymą, vos tik jis atliekamas ir užregistruojamas registre.

[30] Pradinis paskirstytas ATL kiekis, prieš pritaikant įvairius sektorius apimantį pataisos koeficientą.

[31] Dėl apsaugos priemonių, kuriomis siekiama apsaugoti ES ATLPS aplinkosauginį naudingumą tais atvejais, kai ES teisė nustoja galiojusi iš ES išstojančiai valstybei narei, ATL skyrimas Jungtinei Karalystei (48,0 mln. ATL iš visų 2019 m. skirtų ATL) 2019 m. sustabdytas, o 2020 m. pratęstas.

RSR pagal Sprendimo (ES) 2015/1814[32] (RSR sprendimas) 1 straipsnio 3 dalį, kaip ir nepaskirstytieji NER ATL.

Siekiant išvengti anglies dioksido nutekėjimo rizikos, ketvirtajame etape toliau bus skiriami nemokami ATL, remiantis atnaujintomis santykinių taršos rodiklių vertėmis, apskaičiuotomis pagal 10 proc. ES našiausių įrenginių rezultatus. 2017 m. lapkričio mėn. pasiekus politinį susitarimą dėl peržiūrėtos ES ATLPS direktyvos, Komisija priėmė teisės aktus dėl pramonei nemokamai paskirstomų ATL įgyvendinimo ketvirtajame etape. Priimti teisės aktai išvardijami tarnybų darbinio dokumento 4 priedo 4.1 lentelėje.

3.1.3. ATL pardavimas aukcione

Nuo trečiojo etapo pardavimas aukcione yra pagrindinis ATL paskirstymo ES ATLPS būdas, jis apima 57 proc. viso ATL kiekio. Aukcionai reglamentuojami Komisijos reglamentu (ES) 1031/2010[33] (Aukcionų reglamentas), kuriame nurodomi terminai, taip pat administravimo ir kiti aspektai, susiję su tuo, kaip turėtų vykti aukcionai, kad būtų užtikrintas atviras, skaidrus, suderintas ir nediskriminacinis procesas.

Trečiajame etape aukcionai vyko šiose aukcionų platformose:

- Europos energetikos biržoje (EEX), kuri yra 25 valstybių narių, dalyvaujančių bendroje viešųjų pirkimų procedūroje, bendra aukcionų platforma. Joje taip pat vykdomi Lenkijos (kuri pasitraukė iš bendros viešųjų pirkimų procedūros, bet dar nepaskyrė savo aukcionų platformos) aukcionai, o nuo 2019 m. birželio mėn. – Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos aukcionai (iš dalies pakeitus EEE susitarimą, kad Islandija, Lichtenšteinas ir Norvegija galėtų dalyvauti bendrame viešųjų pirkimų susitarime dėl bendros aukcionų platformos).
- EEX – Vokietijos atskiroje aukcionų platformoje.
- „ICE Futures Europe“ (ICE) – Jungtinės Karalystės atskiroje aukcionų platformoje iki 2020 m. pabaigos.

Nuo 2021 m. EEX vėl paskirta kaip bendra aukcionų platforma, iš esmės nepakeitus dalyvavimo aukcionuose.

Trečiajame etape surengta daugiau kaip 1 800 aukcionų, o iki 2021 m. birželio 30 d. šis skaičius gerokai viršijo 1 900. 3 lentelėje pateikiama iki 2021 m. birželio 30 d. EEX ir ICE

[32] 2015 m. spalio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas (ES) 2015/1814 dėl Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervo sukūrimo ir veikimo bei kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, OL L 264, 2015 10 6, p. 1.

[33] 2010 m. lapkričio 12 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1031/2010 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų pardavimo aukcione pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, nustatančią šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje, terminų, administravimo ir kitų aspektų, OL L 302, 2010 11 18, p. 1.

platformų aukcionuose parduotų ATL skaičiaus apžvalga[34], įskaitant ankstyvuosius paprastųjų ATL aukcionus[35].

3 lentelė. Bendras aukcionuose parduotų trečiojo etapo ATL skaičius, 2012 m. sausio mėn. – 2021 m. birželio 30 d.[36]

Metai	Paprastieji ATL	Aviacijos ATL
2012	89 701 500	2 500 000
2013	808 146 500	0
2014	528 399 500	9 278 000
2015	632 725 500	16 390 500
2016	715 289 500	5 997 500
2017	951 195 500	4 730 500
2018	915 750 000	5 601 500
2019	588 540 000	5 502 500
2020	778 505 000	7 505 000
2021 (iki 2021 m. birželio 30 d.)	308 326 000	1 343 000

Šaltinis: EEX.

Kai 2019 m. sausio mėn. pradėjo veikti RSR, jis gerokai sumažino aukcionuose parduodamų ATL pasiūlą. Dažniausiai aukcionai vykdavo sklandžiai, o galutinės aukcionų kainos gana tiksliai atitikdavo antrinės rinkos kainas.

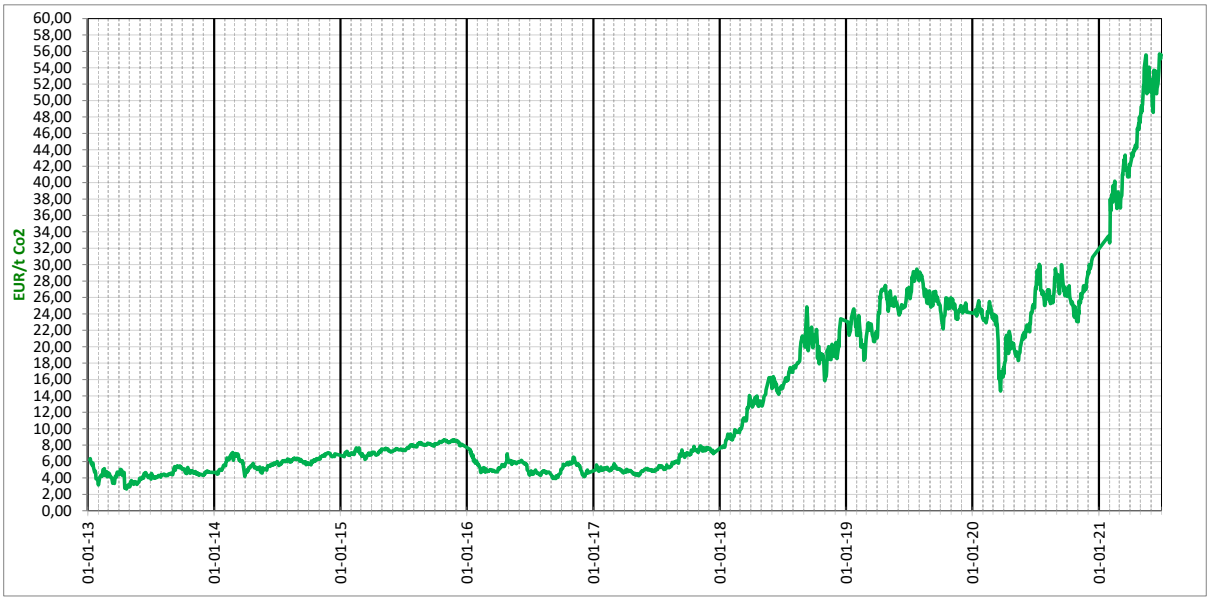
Trečiajame etape 15 iš daugiau kaip 1 800 aukcionų buvo atšaukti dėl to, kad nebuvo pasiekta rezervinė kaina arba, laikantis atitinkamų Aukciono reglamento taisyklių, bendra pasiūlymų pirkti ATL apimtis nesiekė aukcione parduoti pasiūlyto ATL kiekio. 2 diagramoje apžvelgiamos galutinės aukcionų kainos ES anglies dioksido rinkoje nuo 2013 m.

[34] Paprastųjų ATL skaičiai nustatyti atsižvelgiant į Sprendimą 1359/2013/ES. Aviacijos ATL skaičiai nustatyti atsižvelgiant į Sprendimą Nr. 377/2013/ES ir Reglamentą (ES) Nr. 421/2014.

[35] Atsižvelgiant į elektros energijos sektoriuje paplitusią komercinę praktiką elektros energiją parduoti iš anksto, o reikiamas žaliavas (įskaitant ATL) pirkti pardavus pagamintą produkciją, 2012 m. surengti ankstyvieji trečiojo etapo ATL aukcionai.

[36] Lentelėje pateikiami ES 27, JK, Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos aukcionų skaičiai (išskyrus 2021 m., kur nėra duomenų apie JK).

2 diagrama. 2013 m. sausio mėn. – 2021 m. birželio 30 d. aukcionuose parduotų paprastųjų ATL galutinės kainos

Šaltinis: EEX.

Trečiojo etapo paprastųjų ATL aukcionų dalyvių skaičius pateiktas prie šios ataskaitos pridėto tarnybų darbinio dokumento 5 priede. Aukcionų platformos išsamius kiekvieno aukciono rezultatus deramu laiku paskelbia atitinkamose svetainėse. Papildomos informacijos apie aukcionų vykdymą, įskaitant dalyvavimą, pasiūlymų patenkinimo santykius ir kainas, galima rasti Komisijos interneto svetainėje skelbiamose dalyvaujančių šalių ataskaitose[37].

Bendros valstybių narių, JK ir Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos pajamos iš trečiojo etapo aukcionų viršijo 68 mlrd. EUR (žr. 5.1, 5.2 ir 5.3 lenteles pridėtame tarnybų darbiniame dokumente)[38]. Vien 2020 m. aukcionuose iš viso gauta daugiau kaip 19 mlrd. EUR pajamų, o 2021 m. pirmąjį pusmetį – 13,9 mlrd. EUR. ES ATLPS direktyvoje numatyta, kad bent 50 proc. pajamų iš aukcionų, įskaitant visas pajamas, gautas iš ATL, paskirstytų siekiant solidarumo ir ekonomikos augimo, ir visas pajamas, gautas iš aviacijos sektoriui suteiktų ATL[39], valstybės narės turėtų panaudoti su klimatu ir energetika susijusiems tikslams įgyvendinti.

Remiantis valstybių narių Komisijai pateikta informacija, apskaičiuota, kad klimato ir energetikos reikmėms 2020 m. buvo panaudota apie 72 proc. aukciono pajamų, o viso trečiojo etapo metu – apie 75proc. (56,5 mlrd. EUR) visų pajamų. Nedidelė šios sumos dalis (apie 3 proc. visų nuo 2013 m. gautų pajamų) buvo išleista užsienyje, tačiau didžioji dalis trečiajame etape aukcionuose gautų pajamų buvo išleista klimato ir energetikos tikslams šalių viduje (daugiausia atsinaujinančiajai energijai, energijos vartojimo efektyvumui bei

[37] ES ATLPS aukcionai.
[38] Šie skaičiai apima ir ATL, parduotus Inovacijų fondo ir Modernizavimo fondo aukcionuose.
[39] ES ATLPS direktyvos 3d straipsnio 4 dalis.

moksliniams tyrimams ir plėtrai). Iš esmės valstybės narės su klimatu ir energetika susijusiems tikslams išleidžia daugiau lėšų nei gauna pajamų iš aukcionų[40].

3.1.4. Nuo visų ATL pardavimo aukcione principo nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas elektros energijos ir šilumos gamybos sektoriui

Siekiant remti investicijas į elektros energijos sektoriaus modernizavimą kai kuriose mažas pajamas gaunančiose valstybėse narėse, trečiajame etape buvo pasinaudota ES ATLPS direktyvos 10c straipsnyje numatyta nuo bendros pardavimo aukcione taisyklės nukrypti leidžiančia nuostata[41]. Pagal 10c straipsnį nemokami ATL buvo atimti iš ATL kiekio, kurį kitu atveju valstybė narė parduotų aukcione. Kadangi nemokamų ATL suteikimas elektros energijos gamintojams pagal 10c straipsnį buvo susijęs su valstybės pagalba, nacionalinės 10c straipsnio nukrypti leidžiančiai nuostatai įgyvendinti skirtos sistemos buvo pripažintos atitinkančiomis valstybės pagalbos taisykles ir joms taikyti valstybės pagalbos gairėse nustatyti reikalavimai[42].

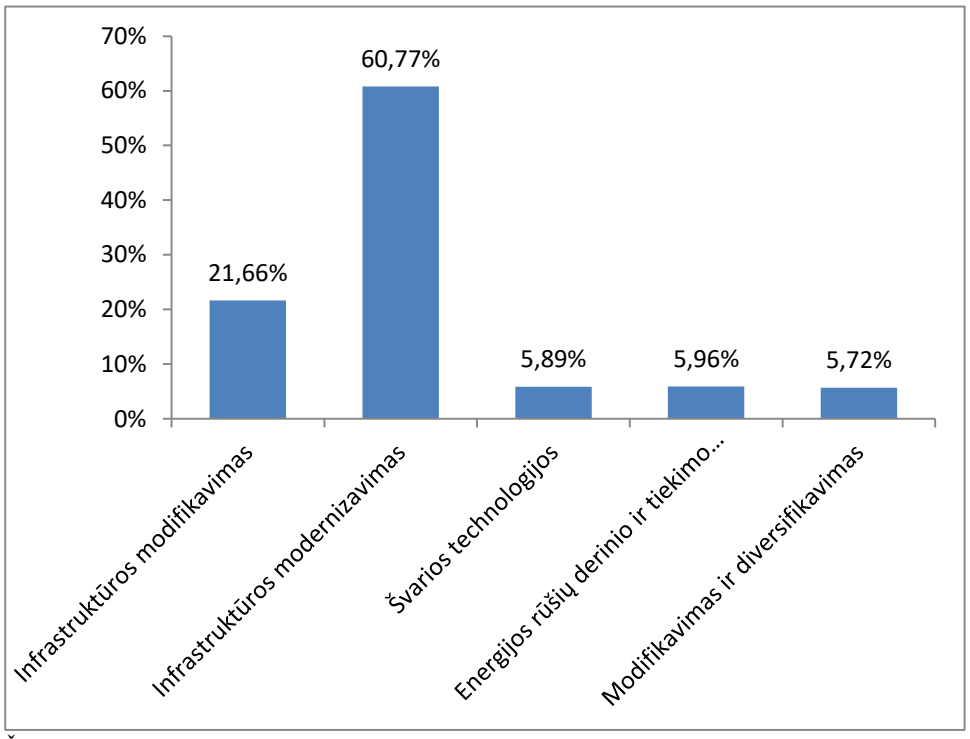
Bendra ataskaitoje nurodyta paramos investicijoms pagal 10c straipsnį vertė 2009–2020 m. viršijo 13,1 mlrd. EUR. Kaip parodyta 3 diagramoje, 83 proc. šios sumos buvo skirta infrastruktūrai modernizuoti ir modifikuoti (daugiausia akmens anglių ir dujų jėgainėms modernizuoti bei elektros energijos ir šilumos tinklams atnaujinti). Likusios investicijos skirtos energijos rūšių deriniui diversifikuoti ir švarioms technologijoms plėtoti.

[40] Išsamios informacijos apie aukcionuose gautų pajamų naudojimą galima rasti 2021 m. ES klimato politikos veiksmų pažangos ataskaitoje COM(2021)960.

[41] 10c straipsnio nukrypti leidžiančią nuostatą galėjo taikyti Bulgarija, Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Rumunija ir Vengrija. Trečiajame etape Latvija ir Malta nusprendė ja nesinaudoti.

[42] Tam tikrų valstybės pagalbos priemonių, susijusių su šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema po 2012 m., gairės, OL C158, 2012 6 5, p. 4.

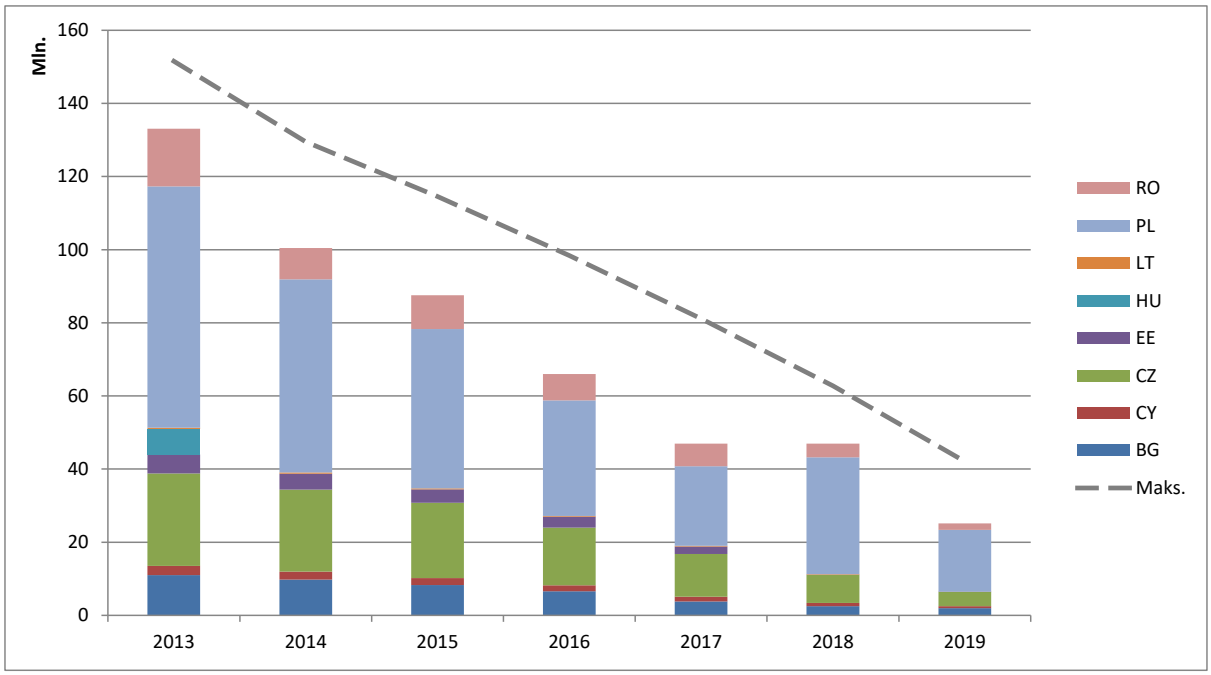
3 diagrama. Bendra parama pagal 10c straipsnį pagal investicijų rūšį, 2013–2019 m.

Šaltinis: Klimato politikos GD.

4 diagramoje nurodytas 2013 –2019 m. kiekvienai ES valstybei narei pagal 10c straipsnį paskirstytų ATL skaičius (2020 m. ATL neskirta).

4 diagrama. Pagal 10c straipsnį nemokamai paskirstyti ATL, 2013-2019 m.[43]

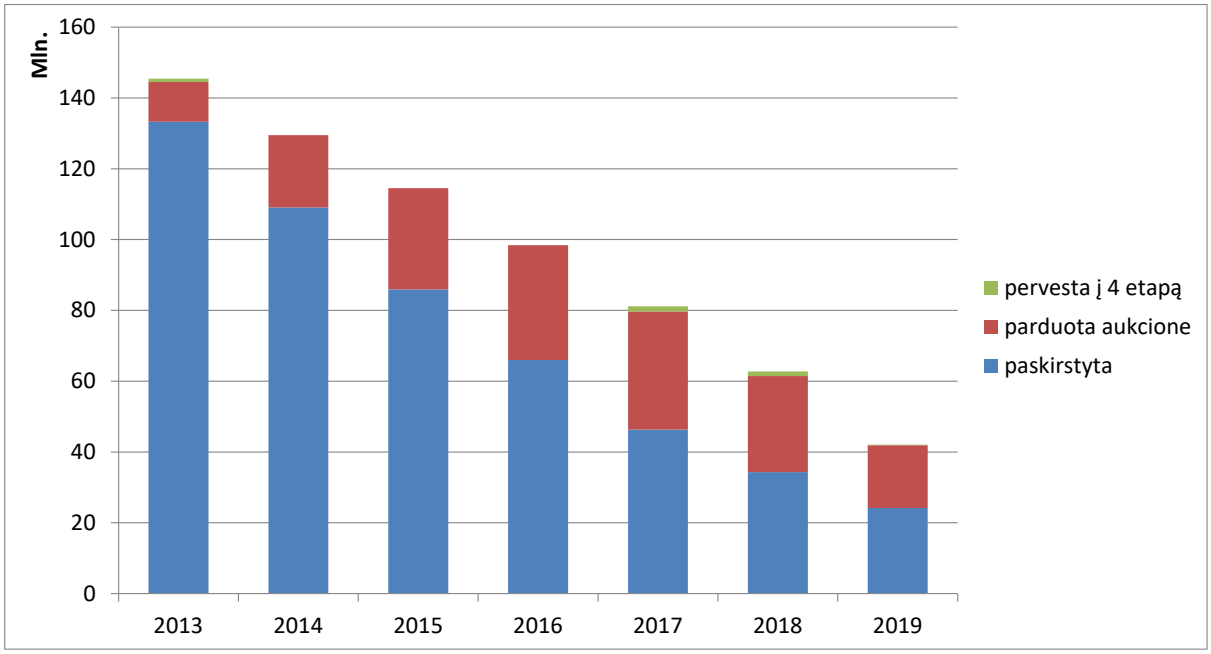
[43] 4 diagramoje nurodytas pagal 10c straipsnį paskirstytų ATL skaičius gali apimti pavėluotai suteiktus ankstesnių metų ATL. Atitinkami kiekiai per metus pateikiami ESSŽ.

Šaltinis: Klimato politikos GD.

Prie šios ataskaitos pridėto tarnybų darbinio dokumento 6 priedo 6.1 lentelėje nurodytas ATL skaičius, kurį reikalavimus atitinkančios valstybės narės nemokamai paskirstė elektros energijos gamintojams trečiajame etape. 6 priedo 6.2 lentelėje nurodytas didžiausias metinis ATL skaičius, kurį galima paskirstyti pagal 10c straipsnį.

Likę pagal 10c straipsnį nepaskirstyti trečiojo etapo ATL gali būti parduodami aukcione arba, laikantis ES ATLPS direktyvos reikalavimų, ketvirtajame etape paskirstyti konkurso tvarka atrinktoms 10c straipsnio investicijoms arba pervesti į Modernizavimo fondą. 5 diagramoje nurodyta, kiek ATL pagal 10c straipsnį iš kiekvienų trečiojo etapo metų buvo paskirstyti, parduoti aukcione arba pervesti į ketvirtąjį etapą.

5 diagrama. Likusių ATL paskirstymas pagal 10c straipsnį (paskirstyti, parduoti aukcione, pervesti į ketvirtąjį etapą) [44]

Šaltinis: Klimato politikos GD.

Iš viso 2013–2019 m. paskirstyta apie 74 proc. pagal 10c straipsnį galimų ATL. Dauguma likusių ATL buvo parduota aukcione ir tik nedidelė dalis (apie 0,5 proc.) perkelta į ketvirtąjį etapą. Trečiajame etape nepaskirstytų ATL, kuriuos valstybės narės pagal 10c straipsnio nukrypti leidžiančią nuostatą pardavė (arba planavo parduoti) aukcionuose, skaičius nurodytas tarnybų darbinio dokumento 6 priedo 6.3 lentelėje.

[44] Į 5 diagramą įtraukti iki 2021 m. imtinai aukcionuose parduotini kiekiai. Iš 2013 m. į ketvirtąjį etapą pervesti ATL (912 630) iš pradžių turėjo būti paskirstyti penkiems Vengrijos įrenginiams, kurie 2014 m. pripažinti neatitinkančiais šių ATL gavimo reikalavimų. 2019 m. rugsėjo 27 d. Vengrija, vadovaudamasi peržiūrėtos ES ATLPS direktyvos 10c straipsnio 5 dalimi ir 10d straipsnio 4 dalimi, informavo Komisiją apie ketinimą pagal 10c straipsnį panaudoti visus 912 630 ATL, kurie nebuvo paskirstyti iki 2020 m., kad ketvirtajame etape galėtų įgyvendinti 10c straipsnio leidžiančią nukrypti nuostatą.

Ketvirtajame etape pereinamojo laikotarpio nemokami ATL ir toliau galės būti paskirstomi pagal ES ATLPS direktyvos 10c straipsnį, tačiau galios griežtesnės skaidrumo nuostatos ir reikalavimus atitinkančios valstybės narės galės visus pagal 10c skirtus ATL arba jų dalį panaudoti Modernizavimo fondo investicijoms paremti. Bulgarija, Rumunija ir Vengrija nusprendė ketvirtajame etape ir toliau taikyti 10c straipsnį[45] ir šiuo metu rengia nacionalines šios nuostatos įgyvendinimo sistemas. Komisija turi patvirtinti jų atitikimą valstybės pagalbos taisyklėms[46]. Kitos reikalavimus atitinkančios valstybės narės[47] nusprendė savo ketvirtojo etapo ATL parduoti aukcione arba pervesti į Modernizavimo fondą. Ketvirtojo etapo ATL, kurie gali būti naudojami pagal 10c straipsnio nukrypti leidžiančią nuostatą, perduoti į Modernizavimo fondą arba parduoti aukcione, skaičius nurodytas prie šios ataskaitos pridėto tarnybų darbinio dokumento 6 priedo 6.4 lentelėje.

3.1.5. Programa „NER 300“

Trečiajame etape programa „NER 300“ buvo didelės apimties finansavimo programa mažo anglies dioksido kiekio novatoriškiems energetikos parodomiesiems projektams finansuoti. Jos tikslas – komerciniu lygmeniu ES pademonstruoti aplinką tausojančias anglies dioksido surinkimo ir saugojimo ir novatoriškas atsinaujinančiųjų energijos išteklių technologijas. Programa „NER 300“ finansuota iš pajamų, gautų pakeitus 300 mln. ATL iš Naujiems rinkos dalyviams skirto rezervo (NER) į pinigines lėšas. Lėšos skirtos projektams, atrinktiems per du kvietimo teikti paraiškas etapus, kurie vyko 2012 m. gruodžio mėn. ir 2014 m. liepos mėn.

Iš viso iš programos „NER 300“ skirta parama 38 atsinaujinančiosios energijos projektams ir vienam anglies dioksido surinkimo bei saugojimo projektui, kurie kartu apėmė 20 valstybių narių, o jų bendra vertė buvo 2,1 mlrd. EUR. Iki 2021 m. birželio 30 d. pradėjo veikti aštuoni projektai: bioenergijos projektas „Verbiostraw“ Vokietijoje, sausumos vėjo jėgainių projektas „Windpark Handalm“ Austrijoje, jūros vėjo jėgainių projektai „Veja Mate“ ir „Nordsee One“ Vokietijoje, pažangiųjų tinklų projektas „Puglia Active Network“ Italijoje, plūdriųjų jūros vėjo jėgainių projektai „Vertimed“ Prancūzijoje ir „Windfloat“ Portugalijoje, taip pat koncentruotos saulės energijos jėgainės projektas „Minos“ Graikijoje. Du projektai – Italijos bioenergijos BEST ir Švedijos sausumos vėjo jėgainių projektas „Windpark Blaiken“ – laikomi užbaigtais[48].

[45] Pagal 10c straipsnio 2 dalį bet kuri valstybė narė, ketinanti naudoti galimus pereinamojo laikotarpio nemokamus ATL energetikos sektoriaus modernizavimui ketvirtajame etape, iki 2019 m. birželio 30 d. turėjo paskelbti išsamią nacionalinę sistemą ir (arba) remtinų nedidelių projektų sąrašą. Tai padarė tik Bulgarija, Rumunija ir Vengrija. Pagal 10c straipsnio 5 dalį valstybės narės iki 2019 m. rugsėjo 30 d. galėjo nuspręsti naudoti nepaskirstytus nemokamus ATL iš trečiojo etapo kaip galimus pereinamojo laikotarpio nemokamus ATL ketvirtajame etape arba šiuos ATL parduoti aukcione (žr. tarnybų darbinio dokumento 6 priedo 6.3 lentelę).

[46] Tam tikrų valstybės pagalbos priemonių, susijusių su šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema po 2021 m., gairės, OL C 317, 2020 9 25, p. 5.

[47] Ketvirtajame etape 10c straipsnio nukrypti leidžiančią nuostatą gali taikyti Bulgarija, Čekija, Estija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Slovakija, Rumunija ir Vengrija.

[48] Veikti pradėję projektai yra pradėti vykdyti ir įgyvendinami, o užbaigti projektai – baigti vykdyti.

Rengiamasi dar keturiems projektams, atrinktiems per antrąjį kvietimą teikti paraiškas. Tačiau dėl COVID-19 pandemijos jų veiklos pradžios datos pakeistos[49]. Dėl bendrojo finansavimo pagal „NER 300“ reikalavimus sunkumų bei sudėtingų ekonominių ir politinių aplinkybių 23 projektams nepavyko surinkti pakankamo papildomo finansavimo ir jie buvo išbraukti iš programos, iš viso atlaisvindami beveik 1,5 mlrd. EUR.

2017 m. iš dalies pakeistu sprendimu dėl programos „NER 300“[50] suteikta galimybė per pirmąjį kvietimą teikti paraiškas skirtas, bet dėl projektų atšaukimo nepanaudotas lėšas (708,7 mln. EUR) reinvestuoti į esamas finansines priemones – energetikos parodomųjų projektų finansavimo priemonę „InnovFin“ ir Europos infrastruktūros tinklų priemonės skolos priemonę (abi šias priemones administruoja Europos investicijų bankas). Šie projektai ir su jais susiję darbai sėkmingai įrodo, kad nustatytas derinimo mechanizmas veikia veiksmingai. Visas pagal „NER 300“ neišmokėtas lėšas numatoma paskirstyti iki 2022 m. pabaigos.

Likusios nepanaudotos antrojo kvietimo teikti paraiškas etapo lėšos bus nukreiptos į Inovacijų fondą. Iki šiol į Inovacijų fondą pervesta 746,6 mln. EUR.

Daugiau informacijos apie „NER 300“ pateikiama tarnybų darbinio dokumento 7 priede.

3.1.6. Inovacijų fondas

Inovacijų fonde pagal ES ATLPS 2020–2030 m. laikotarpiui sutelkiama mažiausiai 20 mlrd. EUR[51] iš 450 mln. ATL pardavimo aukcione. Tai yra viena didžiausių pasaulyje programų, kuria siekiama finansuoti komercinę novatoriškų mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų, pramoninių sprendimų, skirtų mažinti Europos pramonės šakų priklausomybę nuo iškastinio kuro, novatoriškų atsinaujinančių energijos išteklių, energijos saugojimo, anglies dioksido surinkimo bei saugojimo demonstraciją.

Komisija kartu su Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomąja įstaiga pirmuosius kvietimus teikti paraiškas pagal Inovacijų fondą paskelbė 2020 m. Kvietimai sulaukė didelio susidomėjimo iš įvairaus dydžio įmonių, ieškančių finansavimo jų novatoriškiems švarių technologijų projektams įvairiuose sektoriuose, visose valstybėse narėse, taip pat Islandijoje ir Norvegijoje. Pagal kvietimą teikti didelio masto projektų paraiškas[52] atrinkti geriausi 70 projektų (iš 311 paraiškų) buvo pakviesti iki 2021 m. birželio 23 d. pateikti išsamų pasiūlymą antrajam etapui. Gauti 66 išsamūs pasiūlymai, kuriuose prašyta maždaug 6 mlrd. EUR paramos (bendra pagal šį kvietimą galimo finansavimo suma siekia 1 mlrd. EUR). Vertinimo rezultatus bus galima sužinoti 2021 m. ketvirtąjį ketvirtį.

---

[49] Komisijos įgyvendinimo sprendimas C(2021)1712, kuriuo iš dalies keičiami įgyvendinimo sprendimai C(2012)9432 ir C(2014)4493 dėl tam tikrų projektų pagal finansavimo programą „NER 300“, visų pirma tų, kuriuos paveikė COVID-19 pandemija.

[50] 2017 m. lapkričio 20 d. Komisijos sprendimas (ES) 2017/2172, kuriuo dėl pajamų, neišmokėtų pirmuoju kvietimo teikti paraiškas etapu, panaudojimo iš dalies keičiamas Sprendimas 2010/670/ES, OL L 306, 2017 11 22, p. 24.

[51] Suma priklauso nuo anglies dioksido kainos. Čia naudota anglies dioksido kaina yra 40 EUR. Priemonių rinkinyje, skirtame Europos žaliajam kursui įgyvendinti, Komisija siūlo gerokai padidinti Inovacijų fondo apimtį.

[52] Inovacijų fondas: kvietimas teikti didelio masto projektų paraiškas.

Kvietimo teikti nedidelio masto projektų paraiškas[53] terminas baigėsi 2021 m. kovo 10 d., gautos 232 paraiškos. 2021 m. liepos mėn. finansavimui atrinkti 32 nedidelio masto projektai, kurie buvo pakviesti į pasiruošimo dotacijoms etapą – iš viso skirta 118 mln. EUR. Sėkmingi projektai vykdomi 12 valstybių narių, Islandijoje ir Norvegijoje, jie sumažins išmetamą ŠESD kiekį tiek energetikos, tiek pramonės sektoriuose.

15 didelio masto projektų atrinkti projekto vystymo pagalbai iš Inovacijų fondo, tam iš viso skirta 4 mln. EUR.

3.1.7. Modernizavimo fondas

Modernizavimo fondas yra pagrindinė finansavimo priemonė pagal ES ATLPS. Jis sukurtas siekiant teikti pagalbą Vidurio ir Rytų Europos valstybėms narėms mažinant priklausomybę nuo iškastinio kuro[54]. Ketvirtajame etape jame sutelkta maždaug 25 mlrd. EUR[55] iš daugiau kaip 643 mln. ATL pardavimo aukcione[56].

Modernizavimo fondas pradėjo veikti 2021 m. sausio mėn. Per pirmąjį dvejų metų išmokėjimo ciklą Vengrijoje, Lenkijoje ir Čekijoje patvirtintos šešios daugiametės sistemos, kurių bendra suma – 304 mln. EUR. Šios sistemos apima investicijas į atsinaujinančiąją energiją, energijos vartojimo efektyvumą, pažangiuosius tinklus ir energijos tinklų bei energijos bendrijų plėtrą.

Tarnybų darbinio dokumento 7 priedo 7.3 lentelėje nurodytas kiekvienai paramą gaunančiai valstybei narei tenkantis bendras ATL skaičius ketvirtajame etape.

3.1.8. Netiesioginių su anglies dioksidu susijusių išlaidų kompensavimas

Be nemokamų ATL paskirstymo už tiesiogiai išmetamą ŠESD kiekį, valstybės narės gali suteikti valstybės pagalbą, kad kompensuotų daug elektros energijos naudojančių pramonės šakų su anglies dioksidu susijusias išlaidas, kylančias iš netiesiogiai išmetamo ŠESD kiekio, t. y. dėl didesnių elektros energijos kainų elektros energijos gamintojams įtraukus ATL pirkimo išlaidas į pirkėjams nustatomą kainą. Siekdama užtikrinti vienodą netiesioginių su anglies dioksidu susijusių išlaidų kompensavimą tarp valstybių narių ir kuo labiau sumažinti konkurencijos iškraipymą vidaus rinkoje, Komisija priėmė ES ATLPS valstybės pagalbos gaires. Pirmasis šių gairių leidimas buvo taikomas netiesioginėms išlaidoms, patirtoms 2013–2020 m.[57] Vėliau jis buvo peržiūrėtas ir pratęstas 2021–2030 m. laikotarpiui[58].

---

[53] Inovacijų fondas: kvietimas teikti nedidelio masto projektų paraiškas.
[54] Šiuo fondu gali naudotis Bulgarija, Čekija, Estija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Rumunija, Slovakija ir Vengrija.
[55] Suma priklauso nuo anglies dioksido kainos. Čia naudota anglies dioksido kaina yra 40 EUR. Priemonių rinkinyje, skirtame Europos žaliajam kursui įgyvendinti, Komisija siūlo padidinti Modernizavimo fondo apimtį papildoma 2,5 proc. dalimi nuo didžiausio leidžiamo kiekio.
[56] Šis kiekis apima valstybių narių pervedimus į Modernizavimo fondą iš ATL fondų pagal ES ATLPS direktyvos 10 straipsnio 2b dalį ir 10c straipsnį. Pradinė Modernizavimo fondo apimtis siekia beveik 276 mln. ATL (žr. tarnybų darbinio dokumento 7 priedo 7.3 lentelę).
[57] Tam tikrų valstybės pagalbos priemonių, susijusių su šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema po 2012 m., gairės, OL C158, 2012 6 5, p. 4.
[58] Tam tikrų valstybės pagalbos priemonių, susijusių su šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema po 2021 m., gairės, OL C 317, 2020 9 25, p. 5.

Šioje ataskaitoje išsamiai aprašomos valstybių narių 2020 m. netiesioginės išlaidos, patirtos 2019 m., pagal pirmąjį gairių leidimą. Duomenų apie 2020 m. patirtų netiesioginių išlaidų kompensavimą dar nėra. Pagal peržiūrėtas gaires valstybės narės, kurios nusprendžia pradėti arba tęsti 2021 m. ir vėliau patirtų netiesioginių išlaidų kompensavimą, privalo pranešti apie savo sistemas Komisijai.

Vis daugiau valstybių narių pradėjo kompensuoti netiesiogines išlaidas. Iki šiol Komisija yra patvirtinusi 16 sistemų, taikomų 15-oje valstybių narių. 2020 m. Lenkija ir Rumunija pirmą kartą pradėjo kompensuoti netiesiogines išlaidas. 2020 m. lapkričio mėn. Komisija patvirtino naują Čekijos sistemą[59], o 2021 m. liepos mėn. – naują Italijos sistemą[60]. Tiek Čekija, tiek Italija pradės kompensuoti netiesiogines išlaidas 2021 m. (2020 m. patirtoms išlaidoms padengti).

ES ATLPS direktyvoje nustatyta, kad, pasibaigus kiekvieniems metams, netiesioginių išlaidų kompensavimo sistemas taikančios valstybės narės per tris mėnesius turėtų lengvai prieinama forma viešai paskelbti bendrą suteiktos kompensacijos sumą ir atskiras kompensacijos sumas pagal jas gavusius sektorius ir pošakius. Toliau pateiktoje 4 lentelėje apibendrinami valstybių narių paskelbti duomenys apie 2020 m. išmokėtas kompensacijas už 2019 m. patirtas netiesiogines išlaidas. Jie lyginami su 2019 m. gautomis pardavimo aukcione pajamomis.

4 lentelė. Netiesioginės su anglies dioksidu susijusių išlaidų kompensacijos, kurias 2020 m. išmokėjo ES valstybės narės ir JK[61]

Valstybė narė	2020 m. išmokėtos kompensacijos 2019 m. patirtoms netiesioginėms išlaidoms padengti (mln. EUR)	Kompensacijų gavėjų (įrenginių) skaičius	2019 m. aukciono pajamos (neįskaitant aviacijai skirtų ATL, mln. EUR)	Procentinė aukciono pajamų dalis, panaudota netiesioginėms išlaidoms kompensuoti
DE	546	902	3146,1	17,4 %
BE (FL)	89,4	108	353,5	30,9 %
BE (WL)	20	31		
NL	110,1	93	435,6	25,3 %
EL	42,2	48	503,3	8,3 %
LT	0,66	1	83,7	0,7 %
SK	4	10	244,4	4,1 %
FR	266,4	302	711,6	37,4 %
FI	74,6	61	217,4	34,3 %
ES	61	204	1225,2	5,0 %

[59] SA.58608.
[60] SA.60787.
[61] Komisija negavo visų duomenų apie Rumunijos netiesioginių išlaidų kompensacijas. JK atžvilgiu neįtrauktos jokios aukcionų pajamos, nes 2019 m. JK vardu aukcione nebuvo parduota jokių ATL pagal apsaugos priemones, kuriomis siekiama apsaugoti ES ATLPS aplinkosauginį naudingumą tais atvejais, kai ES teisė nustoja galioti iš ES išstojančiai valstybei narei.

LU	10,6	4	16,8	63,0 %
PL	76,6 (340,9 PLN)	25	2545,9	3 %
RO	-	44	747,9	-
UK	57,25 (50,9 GBP)	61	-	-

Bendros 2020 m. 13 valstybių narių išmokėtos netiesioginių išlaidų kompensacijos 2019 m. patirtoms išlaidoms padengti sudarė ne mažiau kaip 1 358 mln. EUR – daugiau nei dvigubai daugiau už 2019 m. išmokėtą sumą (2018 m. patirtoms išlaidoms padengti). Tokį didelį padidėjimą visų pirma lėmė padidėjusios anglies dioksido kainos. Dauguma sistemų neturi fiksuoto biudžeto, pagal jas kompensacijos vykdomos atsižvelgiant į faktiškai patirtas netiesiogines išlaidas. Be to, valstybės pagalbos gairėse pateiktoje kompensacijos apskaičiavimo formulėje nurodyta, kad apskaičiuodamos išmokėtiną kompensaciją valstybės narės turi naudoti vidutinę išankstinę ATL kainą t-1 metais. Tai reiškia, kad 2019 m. patirtų netiesioginių išlaidų kompensacijai apskaičiuoti naudojamos 2018 m. išankstinės kainos. Kaip kompensacijos pagrindas naudojama anglies dioksido kaina 2018–2019 m. padidėjo nuo maždaug 6 EUR iki maždaug 16 EUR.

Pagal vieną iš ES ATLPS direktyvos skaidrumo nuostatų valstybės narės, kuriais nors metais netiesioginėms išlaidoms kompensuoti išleidusios daugiau nei 25 proc. savo aukciono pajamų, turi paskelbti ataskaitą, kurioje būtų nurodytos šios ribos viršijimo priežastys. 2020 m. 25 proc. ribą viršijo ne mažiau kaip penkios valstybės narės, o 2019 m. to nepadarė nė viena valstybė narė. Be to, gerokai padidėjo vidutinė kompensacijų dalis nuo bendrų aukciono pajamų: iki 13,7 proc. 2020 m., palyginti su 7,9 proc. 2019 m.

Didėjant anglies dioksido kainoms, didėja ir aukciono pajamos bei netiesioginių išlaidų kompensacijos, todėl santykinė dalis turėtų išlikti panaši. Tačiau 2019 m. didesnės anglies dioksido kainos nelėmė didesnių aukciono pajamų, nes tai buvo pirmieji metai, kai dėl RSR sumažėjo aukcionuose parduodamų ATL kiekis. 2019 m. aukcionuose parduota apie 30 proc. mažiau ATL nei 2018 m. Lyginant 2019 m. ir 2018 m. patirtas netiesiogines išlaidas (atitinkamai 2020 m. ir 2019 m. išmokėtas kompensacijas), svarbu atsižvelgti į tai, kad kompensacijų sumoms nustatyti naudojamos būsimos anglies dioksido kainos. Vidutinė t-1 kaina padidėjo labiau nei aukciono pajamos, todėl padidėjo ir santykinė kompensacijų dalis nuo aukciono pajamų.

Aukciono pajamų sumažėjimas yra pagrindinė priežastis, kurią nurodo valstybės narės aiškindamos didesnę aukciono pajamų dalį, naudotą netiesioginėms su anglies dioksidu susijusioms išlaidoms kompensuoti 2020 m. Palyginus 10 valstybių narių, kurios skyrė kompensacijas 2019 m. ir 2020 m. (atitinkamai 2018 m. ir 2019 m. patirtoms išlaidoms padengti), aukciono pajamas, matyti, kad dėl RSR sumažėjusių pardavimo aukcionuose apimčių pajamos sumažėjo apie 4,2 proc. Kita priežastis yra ta, kad kai kuriose valstybėse narėse santykinai didelę pramonės dalį sudaro daug elektros energijos naudojančios pramonės šakos, todėl jų netiesioginių išlaidų kompensacijų suma yra santykinai didelė. Kadangi šios pramonės šakos nėra tiesioginės CO_2 skleidėjos, jos neturi įtakos skirstant aukciono pajamas tarp valstybių narių – tai daroma atsižvelgiant į istorinį išmetamą ŠESD kiekį. Galiausiai

valstybės narės, kurių istorinis išmetamas ŠESD kiekis yra mažas dėl jų energijos rūšių derinio, kuris palieka santykinai mažą anglies dioksido pėdsaką, paprastai skiria santykinai didesnę aukciono pajamų dalį netiesioginėms išlaidoms kompensuoti.

Todėl galima daryti išvadą, kad didesnės kompensacijų sumos 2020 m. susijusios su padidėjusiomis anglies dioksido kainomis. Kompensacijų procentinės dalies padidėjimą galima paaiškinti kompensacijų nustatymu pagal išankstinę anglies dioksido kainą ir dėl RSR sumažėjusių aukcionų apimčių sumažėjusiomis aukciono pajamomis.

3.1.9. Tarptautiniai kreditai

Trečiajame etape ES ATLPS dalyviai galėjo naudotis Kioto protokolo švarios plėtros mechanizmo ir bendro įgyvendinimo tarptautiniais kreditais, kad įvykdytų dalį savo ES ATLPS įsipareigojimų. Tie kreditai yra finansinės priemonės, kurios turėtų atitikti vieną toną įgyvendinant išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo projektą iš atmosferos pašalinto ar joje sumažinto CO_2 kiekio. Dalyviai galėjo naudotis tarptautiniais kreditais iki 2020 m. atitikties ciklo pabaigos[62] laikydamiesi kokybinių ir kiekybinių standartų. Kreditų atsisakyta ne tiesiogiai, o jie iškeisti į ES ATLPS ATL.

Trečiojo etapo pradžioje rinkos analitikai apskaičiavo, kad antrajame ir trečiajame etapuose (2008–2020 m.) panaudotų teisių į tarptautinius kreditus kiekis sudarys apie 1,6 mlrd. kreditų. 2021 m. gegužės 1 d.[63] iš viso buvo panaudota arba į ATL iškeista apie 1,57 mlrd. tarptautinių kreditų, t. y. beveik 98 proc. didžiausio apskaičiuoto kiekio. Bendras per trečiąjį etapą iškeistų tarptautinių kreditų skaičius tesiekė apie 506 mln.

Išsami tarptautinių kreditų atsisakymo ir iškeitimo apžvalga pateikiama prie šios ataskaitos pridėto tarnybų darbinio dokumento 8 priedo 8.1, 8.2 ir 8.3 lentelėse.

Pagal ES ATLPS direktyvos nuostatas 2021 m. atitikties užtikrinimo cikle tarptautiniai kreditai nebegali būti naudojami atitikčiai ES ATLPS reikalavimams užtikrinti. Taip užtikrinama, kad išmetamas ŠESD kiekis bus sumažintas šalies viduje išsaugant sistemos aplinkosauginį naudingumą ir kad bus pažabota perteklinė pasiūla išsaugant sistemos ekonominį naudingumą.

3.2. Paklausa: iš apyvartos išimti ATL

3.2.1. Išmetamo ŠESD kiekio mažinimas

Nuo trečiojo etapo taikymo pradžios 2013 m. stacionarių įrenginių, kuriems taikoma ES ATLPS (elektros jėgainių ir gamybos įrenginių), išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo beveik 29 proc., o nuo sistemos sukūrimo 2005 m. iš viso sumažėjo maždaug 43 proc.

[62] Švarios plėtros mechanizmas ir bendro įgyvendinimo projektai suteikia Kioto anglies dioksido kreditų: atitinkamai patvirtinti išmetamųjų teršalų mažinimo vienetai ir išmetamųjų teršalų mažinimo vienetai.
[63] Keisti tarptautinius kreditus buvo galima iki 2021 m. balandžio pabaigos, t. y. iki 2020 m. atitikties ciklo pabaigos.

Kaip rodo ES registre užregistruota informacija, 2020 m. patikrintas stacionarių įrenginių išmetamas ŠESD kiekis sudarė 1 355 mln. tonų CO_2e., t. y. 11,4 proc. mažiau nei 2019 m. Kaip parodyta 5 lentelėje, išmetamas ŠESD kiekis labiausiai sumažintas elektros energijos ir šilumos gamybos sektoriuje – palyginti su 2019 m., šių sektorių išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo daugiau kaip 15 proc. Tai atspindi sumažėjusį elektros energijos suvartojimą dėl COVID-19 pandemijos ir jau kurį laiką matomas priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tendencijas. Šios tendencijos apima perėjimą nuo akmens anglių prie gamtinėmis dujomis grįstos elektros gamybos ir iškastinio kuro keitimą atsinaujinančiais energijos šaltiniais. Pramonės įrenginių išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo 7 proc. – tai didžiausias sumažėjimas nuo trečiojo etapo pradžios. O 27 ES valstybių narių BVP dėl pandemijos sumažėjo 6 proc.

5 lentelė. Patikrintas stacionarių įrenginių išmetamas ŠESD kiekis (mln. tonų CO_2e)[64]

Metai	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Patikrintas bendras išmetamas ŠESD kiekis	1 904	1 867	1 908	1 814	1 803	1 751	1 755	1 683	1 530	1 355
Pokytis, palyginti su metais x-1		-2,0 %	2,2 %	-4,9 %	-0,6 %	-2,9 %	0,2 %	-4,1 %	-9,1 %	-11,4 %
Patikrintas elektros energijos ir šilumos gamybos sektoriaus išmetamas ŠESD kiekis	1 261	1 254	1 191	1 100	1 091	1 046	1036	964	822	696
Pokytis, palyginti su metais x-1		-0,5 %	-5,0 %	-7,7 %	-0,8 %	-4,1 %	-1,0 %	-7,0 %	-14,7 %	-15,3 %
Patikrintas pramoninių įrenginių išmetamas ŠESD kiekis	643	613	717	714	712	704	719	719	708	659
Pokytis, palyginti su metais x-1		-4,7 %	17,0 %	-0,4 %	-0,3 %	-1,1 %	2,0 %	0,1 %	-1,6 %	-7,0 %
Realiojo BVP augimo tempas ES 27 ir JK	1,8 %	-0,4 %	0,3 %	1,8 %	2,3 %	2,0 %	2,6 %	2,0 %	1,6 %	-6 %[65]

Šaltinis: ESSŽ, BVP duomenys, skelbiami Eurostato (lentelės kodas: tec00115, duomenys paimti 2021 m. liepos mėn.). Patikrintas aviacijos sektoriaus išmetamas ŠESD kiekis atskirai nurodytas 4 skyriuje.

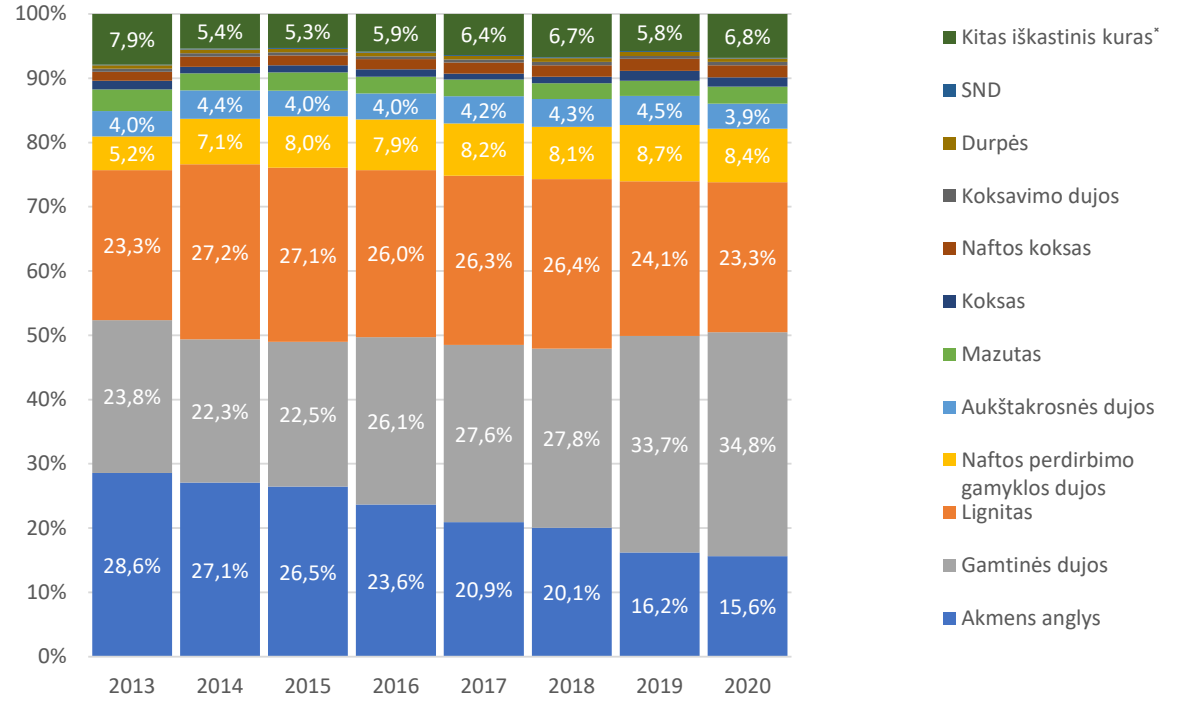
[64] ES 27, JK, Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos duomenys. 7 lentelėje skirstymas į elektros energijos ir šilumos gamybą bei pramonę grindžiamas NACE klasifikatoriumi nuo 2020 m., kai valstybės narės pateikė nacionalines įgyvendinimo priemones pagal ES ATLPS direktyvos 11 straipsnį.

[65] Ši procentinė dalis atspindi tik ES 27 BVP augimo tempą, nes ES 27 ir JK duomenų apie 2020 m. nėra. Kiti augimo tempai iki 2019 m. atspindi ES 27 ir JK.

Mažesnis 2020 m. išmestas ŠESD kiekis, kuris taip pat atspindi COVID-19 pandemijos poveikį, sumažino ATL paklausą, o tai turėjo įtakos bendram ATL pertekliui ES anglies dioksido rinkoje. Dėl to, palyginti su 2019 m., ATL perteklius šiek tiek padidėjo (taip pat žr. 3.2.2 skyrių).

Kaip parodyta 6 diagramoje, trečiajame etape svarbiausi energijos šaltiniai buvo akmens anglys, rusvosios anglys (ir subbituminės anglys) ir gamtinės dujos. Šios trys grupės kartu apima apie 75 proc. metinio dėl iškastinio kuro naudojimo išmetamo ŠESD kiekio, tačiau akmens anglių dalis akivaizdžiai mažėja, o gamtinių dujų dalis – auga. Tai buvo akivaizdžiau matoma 2019 m. ir 2020 m. – per šiuos dvejus metus su akmens anglimis siejamas išmestas ŠESD kiekis sudarė tik 16 proc. viso išmesto ŠESD kiekio (palyginti su 29 proc. 2013 m.), 2020 m. gamtinių dujų dalis sudarė 35 proc. viso išmesto ŠESD kiekio (palyginti su 24 proc. 2013 m.), o su rusvosiomis anglimis siejamas išmestas ŠESD kiekis šiek tiek sumažėjo nuo 27 proc. piko 2014 m. iki 23 proc. 2020 m. Panašiai kaip ankstesniais metais, kiti reikšmingi energijos šaltiniai paskutiniaisiais trečiojo etapo metais buvo naftos perdirbimo gamyklų dujos (ir kitos technologinės dujos) bei kitos iškastinio kuro rūšys, kurios sudarė atitinkamai 8,4 proc. ir 6,8 proc. viso užregistruoto degimo proceso metu išmesto ŠESD kiekio.

6 diagrama. Išmesto ŠESD kiekio dalis pagal kuro rūšį (proc. nuo ES ATLPS užregistruoto viso kuro išmesto ŠESD kiekio – nerodoma, jei kuras neviršija 3 proc. viso kiekio), [*] žymimas kuras, nepriskirtinas kitoms nurodytoms kuro rūšims[66]

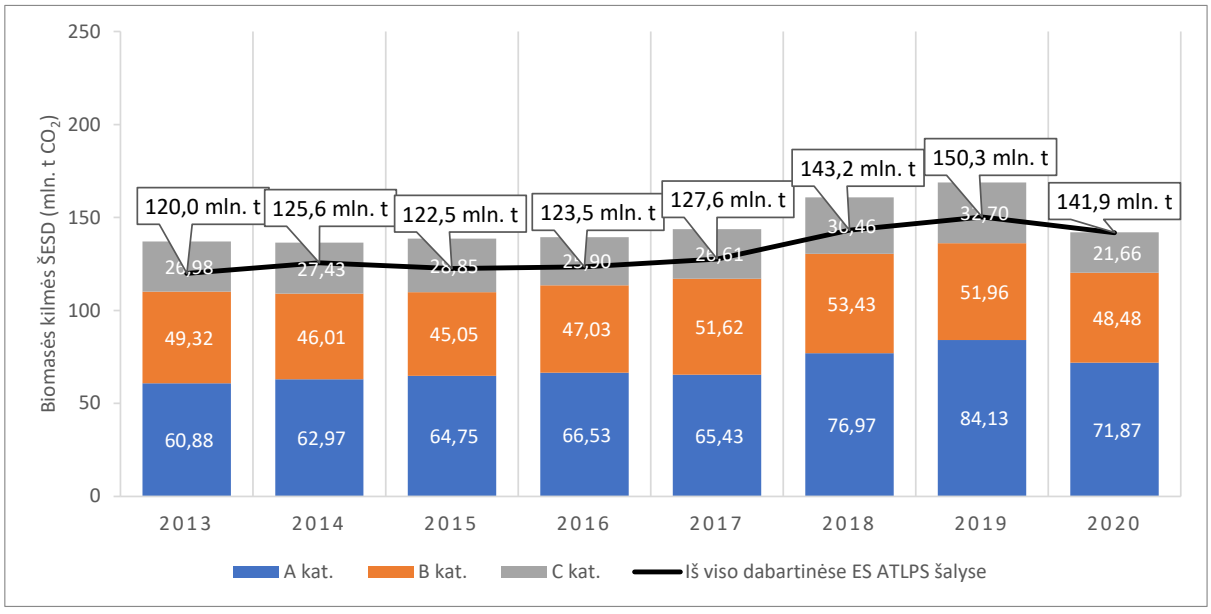

[66] JK duomenys įtraukti iki 2019 m., o nuo 2020 m. įtraukti tik Šiaurės Airijos duomenys. 2021 m. JK nepateikė ataskaitos pagal 21 straipsnį.

Kaip nurodyta valstybių narių 2021 m. pagal 21 straipsnį pateiktose ataskaitose[67], biomasės išmetamas ŠESD kiekis, kuriam taikomas nulinis faktorius, sumažėjo nuo 150 mln. tonų 2019 m. iki 142 mln. tonų 2020 m., t. y. panašaus lygio kaip 2018 m. 2 163 iš 9 623 įrenginių (22,5 proc. visų ataskaitose nurodytų įrenginių pagal ES ATLPS) nurodyti kaip naudojantys biomasę. Bendras biomasės išmetamas ŠESD kiekis 2020 m. yra maždaug dešimt kartų mažesnis nei ES ATLPS sektorių išmetamas iškastinio kuro ŠESD kiekis. Biomasės išmetamas ŠESD kiekis, kuriam taikomas nulinis faktorius, vis dar yra minimalus – apie 0,9 mln. tonų $CO2e_2e$ ir sudaro mažiau nei 0,1 proc. viso ES ATLPS išmetamo ŠESD kiekio.

Nuo 2022 m. sausio 1 d. biomasės išmetamam ŠESD kiekiui, kuriam taikomas nulinis faktorius, ES ATLPS bus pritaikyti nauji tvarumo ir išmetamo ŠESD kiekio mažinimo kriterijai pagal Direktyvą 2018/2001 (Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva)[68]. Bus sustiprinti esami ES ATLPS biodegalų ir skystųjų bioproduktų kriterijai ir pridėta naujų kietosios ir dujinės biomasės kriterijų. 7 diagramoje išskiriami A, B ir C kategorijų įrenginiai[69] bei pateiktas trečiajame etape nurodytas biomasės kilmės išmetamas ŠESD kiekis. Ji neapima absorbcijos etapo ir grynosios išmetamo ŠESD kiekio vertės.

7 diagrama. Biomasės kilmės išmetamas ŠESD kiekis, kuriam taikomas nulinis faktorius, ES ATLPS trečiajame etape (2013–2020 m.) (mln. tonų CO_2e)[70]

[67] 2021 m. JK nepateikė ataskaitos pagal 21 straipsnį.
[68] 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, OL L 328, 2018 12 21, p. 82.
[69] C kategorijos įrenginiai per metus išmeta daugiau kaip 500 000 tonų, B kategorijos įrenginiai – 50 000–500 000 tonų, o A kategorijos įrenginiai – mažiau kaip 50 000 tonų CO_2e. Mažai taršūs įrenginiai yra A kategorijos įrenginių pogrupis – per metus jie išmeta mažiau nei 25 000 tonų anglies dioksido ekvivalento.
[70] Lentelėje pateikiami JK duomenys iki 2019 m. imtinai. Linija rodo bendrą biomasės išmetamą ŠESD kiekį pagal dabartinę ES ATLPS taikymo sritį, o stulpeliai apima JK. Žymėse nurodytos bendros sumos apima dabartinę ES ATLPS taikymo sritį be JK.

Tarnybų darbinio dokumento 9 priedo 9.1 lentelėje pateikiamas trečiojo etapo patikrintas ne CO_2 ŠESD kiekis, kurį išmeta stacionarūs įrenginiai, suskirstytas pagal ŠESD tipą (N_2O ir PFC).

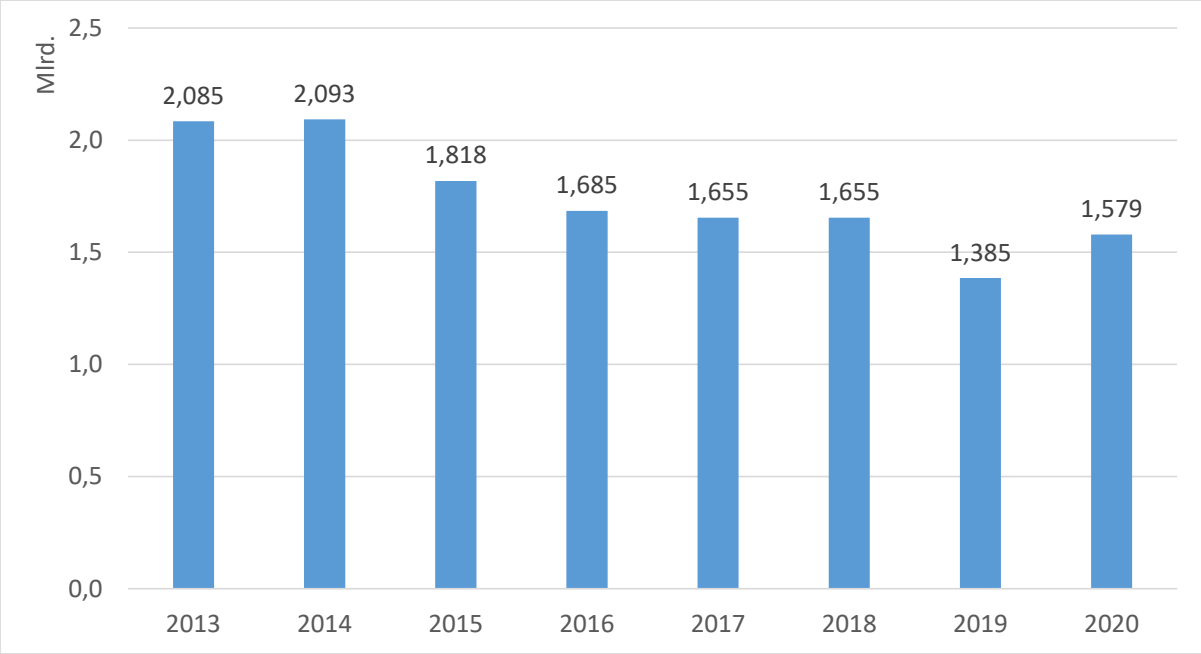
2020 m. savanoriškai atšaukta 92 812 ATL. Iš viso trečiajame etape iki 2021 m. birželio mėn. pabaigos užregistruoti savanoriški 498 435 ATL atšaukimai. Didžiajai daliai trečiojo etapo atšaukimų leidimą suteikė sąskaitų turėtojai Vokietijos, Švedijos, Norvegijos, Nyderlandų ir JK registruose.

3.2.2. Pasiūlos ir paklausos pusiausvyros užtikrinimas

Trečiojo etapo pradžioje ES ATLPS buvo aukštas struktūrinis ATL pasiūlos ir paklausos disbalansas, siekiantis 2,1 mlrd. ATL. Siekdama sumažinti šį disbalansą trumpuoju laikotarpiu 2014 m. Komisija atidėjo 900 mln. ATL pardavimą aukcione iš 2014 m., 2015 m., 2016 m. į 2019–2020 m., o kaip ilgojo laikotarpio sprendimą ji 2015 m. sukūrė RSR[71]. RSR koreguoja pardavimo aukcionuose apimtis pagal iš anksto nustatytas bendro apyvartoje esančių ATL skaičiaus ribas (TNAC), kad išlaikytų anglies dioksido rinkos pusiausvyrą.

Nuo 2018 m. iki 2019 m., kai pradėjo veikti RSR, perteklius gerokai sumažėjo nuo 1,65 mlrd. iki maždaug 1,385 mlrd. ATL. 2020 m. dėl mažesnės paklausos perteklius padidėjo iki 1,579 mlrd. ATL. Papildomą 2020 m. perteklių tikimasi absorbuoti per artimiausius dvejus-ketverius metus. 8 diagramoje parodyta pertekliaus Europos anglies dioksido rinkoje raida iki 2020 m.

8 diagrama. ATL perteklius ES ATLPS trečiajame etape (2013–2020 m.)

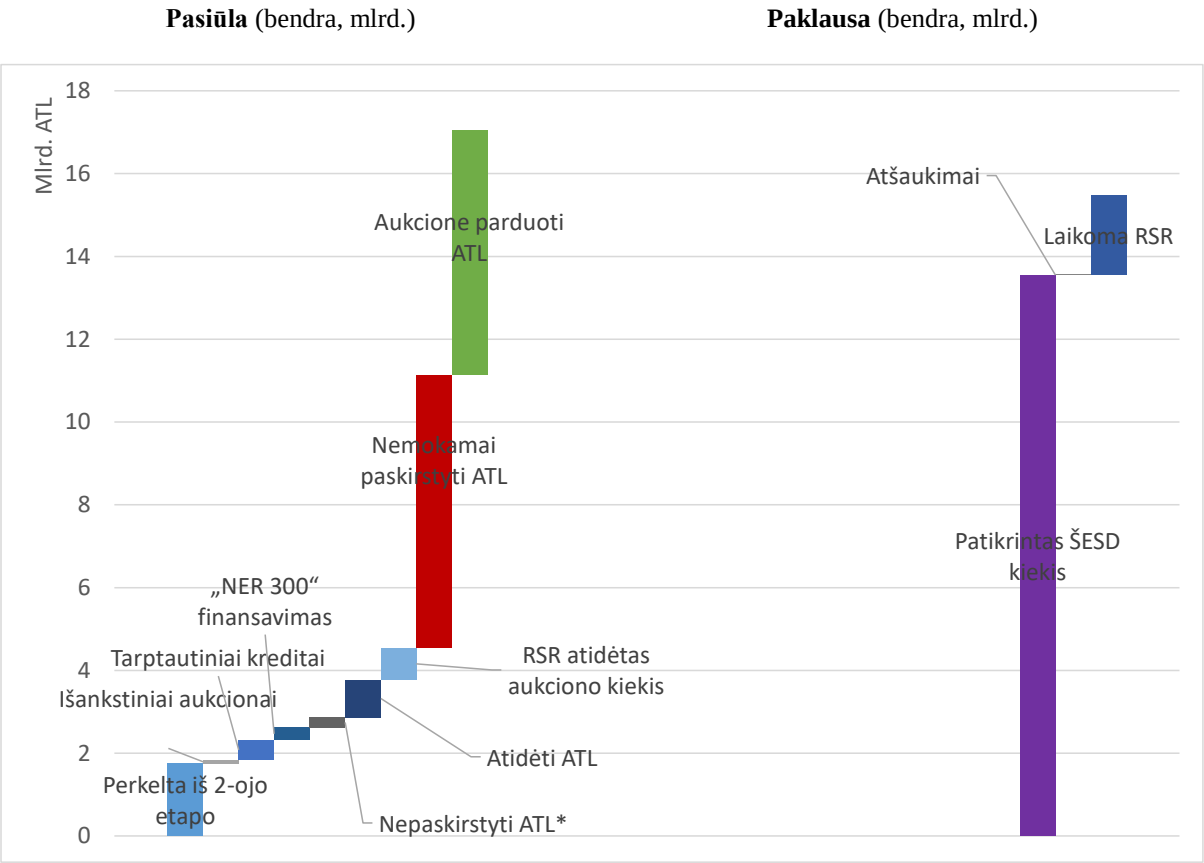
[71] 2015 m. spalio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas (ES) 2015/1814 dėl Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervo sukūrimo ir veikimo bei kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, OL L 264, 2015 10 9, p. 1.

Šaltinis: Klimato politikos GD.

2018 m. peržiūrėjus ES ATLPS[72], iš esmės pakeistas RSR veikimas, kaip parodyta prie šios ataskaitos pridėto tarnybų darbinio dokumento 10 priedo 10.1 diagramoje.

Šioje ataskaitoje konsoliduojami pasiūlos ir paklausos duomenys, skelbiami laikantis ES ATLPS direktyvoje ir jos įgyvendinimo nuostatose nustatytų ataskaitų teikimo įsipareigojimų terminų. 9 diagramoje parodyta, kaip 2020 m. pasiskirstė pasiūla ir paklausa. Atitinkami duomenys taip pat paskelbti Komisijos komunikate dėl TNAC RSR tikslais[73].

9 diagrama. Bendra pasiūla ir paklausa ES ATLPS 2020 m. pabaigoje

Šaltinis: Klimato politikos GD (*galutinis ATL skaičius, nepaskirstytas įrenginiams pagal Direktyvos 2003/87/EB 10a straipsnio 7 dalį, ir ATL skaičius, nepaskirstytas įrenginiams dėl šios direktyvos 10a straipsnio 19 dalies ir 20 straipsnio taikymo rengiant šią ataskaitą dar nebuvo gautas).

Rengdamasi RSR veikimo pradžiai 2019 m., nuo 2017 m. gegužės mėn. vidurio Komisija reguliariai skelbė ankstesnių metų TNAC[74]. 2021 m. gegužės mėn. TNAC paskelbtas penktą

[72]2018 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/410, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB siekiant ekonomiškai efektyviai dar labiau sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį ir paskatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas ir Sprendimas (ES) 2015/1814, OL L 76, 2018 3 19, p. 3.
[73] C(2021)3266 *final.*
[74] C(2017)3228 *final.*

kartą, jį sudarė 1 578 772 426 ATL[75]. Kaip nurodoma šiam komunikate, ATL bus toliau įtraukiami į RSR, sumažinant 2021 m. ir 2022 m. aukcione parduotinus kiekius.

Atsižvelgiant į ES ATLPS veikimą 2020 m. ir 2021 m., TNAC ir peržiūrėtus teisės aktus, aukcionų apimtys 2021 m. sumažintos beveik 40 proc., t. y. beveik 320 mln. ATL. 2022 m. aukcione parduotini kiekiai taip pat bus atitinkamai sumažinti. Tarnybų darbinio dokumento 10 priedo 10.1 lentelėje pateikiama informacija apie valstybių narių įnašus į RSR nuo tada, kai jis pradėjo veikti 2019 m. iki 2021 m. pabaigos.

Vykdydama ES ATLPS stiprinimo iniciatyvą[76] 2021 m. Komisija atliko pirmąją RSR peržiūrą[77]. Peržiūra parodė, kad RSR įgyvendino savo tikslą sumažinti ATL perteklių ir stabilizuoti ES anglies dioksido rinką net ir COVID-19 pandemijos metu.

2019 m. RSR pradėjus šalinti istorinį disbalansą, į šį rezervą buvo pervesta beveik 1 mlrd. ATL. Tai apima 264 mln. ATL, išimtų iš aukciono apimties 2019 m., 397 mln. ATL, išimtų iš aukciono apimties 2019–2020 m., ir daugiau kaip 300 mln. ATL, kurie turi būti išimti iš aukciono apimties 2020–2021 m., t. y. 24 proc. praėjusių metų pertekliaus kiekvienu atveju. 2020 m. dėl COVID-19 krizės sumažėjus išmetamam ŠESD kiekiui, 2021–2022 m. RSR pasipildys 379 mln. ATL.

Tikimasi, kad artimiausiais metais pervedimai į RSR ir toliau mažins pasiūlą aukcionuose, kol perteklius ir toliau viršys nustatytą viršutinę ribą, o COVID-19 pandemijos padariniai turės įtakos paklausai. Tokiu būdu RSR ir toliau bus sprendžiama istorinio ES anglies dioksido rinkos disbalanso, susidariusio antrajame ir trečiajame etapuose, problema ir kartu bus reaguojama į pandemijos sukelto paklausos sukrėtimo poveikį.

4. AVIACIJA

Aviacijos sektorius yra ES ATLPS dalis nuo 2012 m. Pirminiai teisės aktai buvo taikomi visiems skrydžiams iš EEE ir į ją. Tačiau ES, siekdama padėti Tarptautinei civilinės aviacijos organizacijai (ICAO) sukurti pasaulinę rinkos principais grįstą aviacijos sektoriaus išmetamo ŠESD kiekio mažinimo priemonę, laikinai apribojo ATLPS įsipareigojimus, kad jie būtų taikomi tik visų valstybių oro transporto bendrovių vykdomiems EEE vidaus skrydžiams.

2016 m. spalio mėn. ICAO asamblėja susitarė dėl rezoliucijos dėl CORSIA, kuri turėtų būti pradėta įgyvendinti 2021 m. CORSIA yra išmetamo anglies dioksido kompensavimo sistema, kurios tikslas – perkant ir panaikinant tarptautinius kreditus palaikyti fiksuotą grynąjį tarptautinės aviacijos išmetamą ŠESD kiekį. Atsižvelgiant į šį susitarimą, 2017 m. iš dalies

[75] C(2021)3266 *final.*

[76] Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Sąjungoje, Sprendimas (ES) 2015/1814 dėl Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervo sukūrimo ir veikimo ir Reglamentas (ES) 2015/757, COM/2021/551 *final* ir Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo dėl apyvartinių taršos leidimų, perkeltinų į Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervą iki 2030 m., skaičiaus iš dalies keičiamas Sprendimas (ES) 2015/1814, COM/2021/571 *final*.

[77] Poveikio vertinimą galima rasti SWD(2021)601 *final* 7 priede.

pakeista ES ATLPS direktyva, pratęsiant ES ATLPS taikymo sritį tik EEE vidaus skrydžiams iki 2023 m. pabaigos.

Dėl ES ir Šveicarijos susitarimo sujungti savo atitinkamas anglies dioksido rinkas (žr. 7. skyrių) nuo 2020 m. sausio 1 d. aviacijai taikoma ES ATLPS galioja ir visiems skrydžiams iš EEE į Šveicariją. Šveicarija savo ruožtu taiko ATLPS visiems skrydžiams į EEE oro uostus. Tai užtikrina vienodas sąlygas abiem maršrutų kryptimis.

Remiantis 2020 m. gruodžio mėn. sudarytu ES ir JK prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu, kuris įsigaliojo 2021 m. sausio 1 d., ES ATLPS taip pat toliau taikomas skrydžiams iš EEE į JK, o naujasis JK ATLPS taikomas skrydžiams iš JK į EEE.

2020 m. ATL išduoti atsižvelgiant į tik EEE vidaus skrydžiams taikomą ES ATLPS, kuri taikoma ir Šveicarijai. Nemokamai paskirtų ATL kiekis siekė šiek tiek daugiau nei 32,5 mln. Šį skaičių sudarė nemokamai paskirstyti ATL (šiek tiek daugiau kaip 31,7 mln. ATL) ir beveik 0,8 mln. nemokamų ATL, paskirtų iš specialaus naujiems rinkos dalyviams ir sparčiai augantiems veiklos vykdytojams skirto rezervo. Be to, EEE nacionalinių administratorių administruojami orlaivių naudotojai pagal Šveicarijos ATLPS nemokamai gavo apie 0,5 mln. Šveicarijos aviacijai skirtų ATL.

2020 m. aviacijai skirtų ATL aukcionuose parduota apie 9,2 mln.

ES ATLPS trečiajame etape (2013–2020 m.) aviacijos išmetamas ŠESD kiekis didėjo kasmet iki 2020 m., kai šią tendenciją pakeitė COVID-19 pandemija. 2013–2019 m. skrydžių, kuriems taikoma ES ATLPS, išmetamas ŠESD kiekis padidėjo 27,5 proc.. 2020 m. patikrintas EEE valstybių administruojamų orlaivių naudotojų išmetamas ŠESD kiekis, palyginti su 2019 m., dėl pandemijos ir susijusių kelionės apribojimų smarkiai sumažėjo (63 proc.) ir siekė 24,9 mln. tonų CO_2 pagal ES ATLPS ir 0,3 mln. tonų pagal Šveicarijos ATLPS (iš viso 25,2 mln. tonų CO_2, žr. 6 lentelę). Tai reiškė, kad iki šiol aviacija daugiausia ŠESD išmetė 2019 m. 6 lentelėje apibendrintas patikrintas aviacijos sektoriaus išmestas ŠESD kiekis, nemokamai paskirstyti ATL ir aukcionuose parduotų ATL kiekis nuo trečiojo etapo pradžios.

6 lentelė. Aviacijos sektorius: patikrintas išmestas ŠESD kiekis, nemokamai paskirstyti ATL ir aukcionuose parduotų ATL kiekis 2013–2021 m.
(mln.)

Metai	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Patikrintas išmestas ŠESD kiekis (mln. tonų CO_2e)	84	53,5	54,8	57,1	61,5	64,4	67,5	68,2	25,2[78]	

[78] Įskaitant 0,3 mln. tonų pagal Šveicarijos ATLPS.

Patikrinto išmesto ŠESD kiekio pokytis, palyginti su x–1 metais		-[79]	2,5 %	4,1 %	7,7 %	4,8 %	4,8 %	1 %	-63 %	
Nemokamai paskirstyti ATL (ES 27, JK, Islandija, Lichtenšteinas ir Norvegija, Šveicarija 2020 m. ir 2021 m.)[80]	173,8	32,4	32,4	32,1	32,0	33,1	31,3	31,3[81]	32,5[82]	17,3[83]
Nemokamai paskirstyti ATL iš specialaus naujiems rinkos dalyviams ir sparčiai augantiems veiklos vykdytojams skirto rezervo	0	0	0	0	0	1,1	1,1	1,0	0,8	0,3
ATL, kuriais prekiauta aukcionuose, skaičius	2,5	0	9,3	16,4	6,0	4,7	5,6	5,5	9,2	1,3[84]

Šaltiniai: ESSŽ, Klimato politikos GD.

2013–2015 m. aukcione parduotų aviacijos ATL skaičiai atspindi 2014 m. teisės aktų leidėjų sprendimą „padaryti pertrauką“[85] ir apriboti klimato srities įsipareigojimus, kad jie būtų taikomi tik EEE vidaus skrydžiams. Aviacijos sektoriui reikalavimų vykdymas 2013 m. buvo atidėtas[86]. 2013–2014 m. aviacijos sektoriuje išmesto ŠESD kiekio atžvilgiu reikalavimų vykdymas vyko 2015 m. sausio–balandžio mėn.

Aviacijos sektoriaus įtraukimas į ES ATLPS turėjo didelį poveikį visos sistemos aplinkosauginiam veiksmingumui trečiajame etape. Iki 2020 m. orlaivių naudotojai atsisakė 308 mln. aviacijai skirtų ATL ir 139 mln. paprastųjų ATL. Pastarasis skaičius rodo, kad aviacijos sektorius turėjo pirkti didelius ATL kiekius iš stacionarių įrenginių, taip prisidėdamas prie bendro ES ATLPS griežtumo ir plataus užmojo.

[79] Dėl skirtingos ES ATLPS taikymo srities pokytis negali būti lyginamas su ankstesniais metais.
[80] Šiuose duomenyse neatsižvelgiama į visus orlaivių naudotojų veiklos nutraukimus ir nemokamai paskirstytus ATL iš specialaus naujiems rinkos dalyviams ir sparčiai augantiems veiklos vykdytojams skirto rezervo, taip pat į 2012 m. grąžinimus dėl taikymo srities pakeitimo.
[81] Atsižvelgiant į skaičius, kurie buvo išskaičiuoti dėl orlaivių naudotojų veiklos nutraukimo, realus 2019 m. ATL paskirstymas būtų 4 mln. mažesnis už pateiktą skaičių (žr. 8 išnašą pranešime C/2020/8643, OL C 428, 2020 12 11, p. 1). Dėl Komisijos pritaikytų apsaugos priemonių, kuriomis siekiama apsaugoti ES ATLPS aplinkosauginį naudingumą tais atvejais, kai ES teisė nustoja galiojusi iš ES išstojančiai valstybei narei, ATL skyrimas Jungtinei Karalystei (4,31 mln. ATL iš visų 2019 m. skirtų ATL) 2019 m. sustabdytas, o 2020 m. pratęstas.
[82] Į šį skaičių įskaičiuoti skrydžiai iš EEE į Šveicariją ir tarp EEE ir JK pagal Susitarimą dėl išstojimo.
[83] Į šį skaičių dar neįskaičiuoti skrydžiai iš EEE į JK, kurie pagal ES ir JK prekybos ir bendradarbiavimo susitarimą yra ES ATLPS dalis.
[84] Iki 2021 m. birželio mėn. pabaigos.
[85] 2013 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas 377/2013/ES, kuriuo laikinai nukrypstama nuo Direktyvos 2003/87/EB, nustatančios šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje, įgyvendinimo rekomendacijos, OL L 113, 2013 4 25, p. 1.
[86] 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 421/2014, OL L 129, 2014 4 30, p. 1.

Didelis COVID-19 poveikis tarptautinei aviacijai taip pat turėjo įtakos CORSIA. 2020 m. pasaulyje aviacijos išmestas ŠESD kiekis nesudarė nė 54 proc. 2019 m. lygio[87]. Atsižvelgdama į šį poveikį, aviacijos pramonė, kuriai pritarė daug ICAO dalyvaujančių šalių, paprašė (ir šis prašymas patenkintas) per CORSIA bandomąjį etapą pakeisti bazinį scenarijų – kad jis būtų ne 2019–2020 m. vidutinis išmesto ŠESD kiekis, kaip iš pradžių numatyta, o 2019 m. vidurkis (2021–2023 m.). Nesitikima, kad aviacijos pramonė atsigaus iki 2023 m.[88] (sugrįš į 2019 m. skrydžių lygį), todėl tikėtina, kad CORSIA bandomojo etapo metu oro transporto bendrovėms nebus taikomi kompensavimo įpareigojimai arba jų bus nedaug.

ES ATLPS direktyvoje reikalaujama, kad Komisija Europos Parlamentui ir Tarybai praneštų apie bendrą CORSIA užmojį ir aplinkosauginį vientisumą. Direktyvos 3d straipsnyje reikalaujama, kad Komisija taip pat išnagrinėtų aviacijos sektoriaus gebėjimą perkelti CO_2 kainą savo klientams siekdama pasiūlyti padidinti pardavimų aukcionuose procentinę dalį.

Remdamasi ES ATLPS direktyva su pakeitimais, padarytais 2017 m.[89], Komisija pasiūlė iš dalies pakeisti su aviacija susijusias ES ATLPS nuostatas[90]. Tai bus 2021 m. liepos 14 d. paskelbto platesnio priemonių rinkinio, kuriuo siekiama įgyvendinti Europos žaliąjį kursą, dalis. Prie šio pasiūlymo pridedamame poveikio vertinime[91] pateikiama CORSIA vertinimo ir kainos perkėlimo tyrimo ataskaita. Juo taip pat siekiama ES teisėje įgyvendinti CORSIA nuostatas taip, kad tai derėtų su ES 2030 m. klimato tikslu.

5. RINKOS PRIEŽIŪRA

ES ATLPS trečiajame etape (2013–2020 m.) sukurta tvirta teisinė sistema ES anglies dioksido rinkai prižiūrėti. Išvestinės ATL priemonės nuo ES ATLPS pradžios klasifikuojamos kaip finansinės priemonės. Tačiau nuo 2018 m. sausio mėn. neatidėliotini ATL sandoriai[92] taip pat klasifikuojami kaip finansinės priemonės pagal Finansinių priemonių rinkų direktyvą[93] (FPRD). ATL klasifikavimas atsispindi įvairiuose antrinės teisės aktuose, įskaitant Aukciono reglamentą[94], kuriuo prižiūrima pirminė rinka (aukcionai). Todėl visai prekybai ATL iš esmės taikoma ta pati tvarka kaip ir ES finansų rinkoms.

Pagrindinės finansinės rinkos taisyklės, taikomos ATL prekybai, yra šios:

[87] ICAO, 2021 m. gegužės mėn. C-WP/15209.
[88] Eurokontrolė, 2021 m. rugsėjo mėn. „COVID-19 impact on the European air traffic network“.
[89] 2017 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/2392, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, siekiant išlaikyti dabartinius jos taikymo aviacijos veiklai apribojimus ir pasirengti nuo 2021 m. įgyvendinti pasaulinę rinkos priemonę, OL L 350, 2017 12 29, p. 7.
[90] Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos, kuria dėl aviacijos sektoriaus indėlio siekiant visos Sąjungos ekonomikos išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslo ir tinkamo pasaulinės rinkos priemonės įgyvendinimo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, COM/2021/552 *final*.
[91] Poveikio vertinimą galima rasti SWD(2021)603 *final*.
[92] Sandoriai, pagal kuriuos ATL suteikiami (beveik) iš karto.
[93] 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų, kuria iš dalies keičiamos Direktyva 2002/92/EB ir Direktyva 2011/61/ES, OL L 173, 2014 6 12, p. 349.
[94] 2010 m. lapkričio 12 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1031/2010 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų pardavimo aukcione pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, nustatančią šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje, terminų, administravimo ir kitų aspektų, OL L 302, 2010 11 18, p. 1.

- **Finansinių priemonių rinkų direktyva ir reglamentas (FPRD II / FPRR),** kuriuose nustatomi leidimų išdavimo reikalavimai prekybos vietoms ir finansiniams tarpininkams (investicinėms įmonėms), svarbūs ataskaitų teikimo ir skaidrumo reikalavimai siekiant išvengti piktnaudžiavimo rinka, ir nacionalinių kompetentingų institucijų priežiūros ir bendradarbiavimo taisyklės.

- **Piktnaudžiavimo rinka reglamentas**[95], kuris yra ES taisyklių rinkinys, draudžiantis įvairias piktnaudžiavimo rinka rūšis, pvz., prekybą viešai neatskleista informacija arba manipuliavimą rinka taikant tokią praktiką kaip melagingos informacijos ar gandų skleidimas. Piktnaudžiavimo rinka reglamentas taikomas visiems rinkos dalyviams neatsižvelgiant į tai, ar piktnaudžiaujama ES viduje, ar už ES ribų.

- **Pinigų plovimo prevencijos direktyva**[96], kurioje nustatytos svarbios apsaugos nuo pinigų plovimo ir teroristų finansavimo priemonės.

Rinką prižiūri 27 valstybių narių finansų institucijos[97], koordinuojamos Europos reguliavimo institucijos – Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos (ESMA). Pagal finansų rinkos taisykles prekybos vietoms ir investicinėms įmonėms taikomi griežti ataskaitų teikimo ir skaidrumo reikalavimai. Tai leidžia valstybių narių kompetentingoms institucijoms stebėti rinkos dalyvių prekybos elgesį. Be to, Piktnaudžiavimo rinka reglamentas įpareigoja rinkos dalyvius nedelsiant pranešti apie įtartinus pavedimus ir sandorius. Nacionalinės institucijos yra įgaliotos paskirti taisomuosius veiksmus arba baudas, jei nusprendžia, kad dėl tam tikrų veiksmų piktnaudžiaujama rinka.

Finansų rinkos taisyklės yra svarbi ES anglies dioksido rinkos vientisumo ir skaidrumo garantija. Iki šiol sukurta sistema veikė gerai, tad labai svarbu užtikrinti, kad taisyklės būtų tinkamai įgyvendintos.

Kiekvienais metais ESMA skelbia įvairių Europos rinkų, įskaitant anglies dioksido rinką, dydžio įvertinimą. Naujausiame 2020 m. įvertinime ESMA apskaičiavo, kad bendra ATL prekybos apyvarta siekia apie 687 mlrd. EUR[98]. Iš šios bendros sumos nepalyginamai didžiausią rinkos dalį užima išvestinės ATL priemonės. Dauguma sandorių atliekama prekybos vietose (apie 95 proc.) ir tik nedidelė dalis atliekama ne biržoje (OTC).

Išvestinės finansinės priemonės atlieka itin svarbų vaidmenį, nes jos sudaro sąlygas ATLPS naudotojams lanksčiai valdyti anglies dioksido kainų riziką. Tokius sandorius siūlo biržos ir finansų tarpininkai, kurie gali laisvai „įkomponuoti“ ATL į skirtingus finansinius produktus atsižvelgdami į rinkos poreikį ir nustatytą teisinę sistemą.

---

[95] 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka (Piktnaudžiavimo rinka reglamentas) ir kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/6/EB ir Komisijos direktyvos 2003/124/EB, 2003/125/EB ir 2004/72/EB, OL L 173, 2014 6 12, p. 1.

[96] 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB, OL L 141, 2015 6 5, p. 73.

[97] Pagal Piktnaudžiavimo rinka reglamentą atsakingų nacionalinių kompetentingų institucijų sąrašą galima rasti ESMA tinklalapiuose.

[98] ESMA nuomonė apie pagalbinę veiklą – rinkos dydžio apskaičiavimas – 2020 m. atnaujinimas.

Kaip ir visos rinkos, ES anglies dioksido rinka taip pat pajuto 2020 m. COVID-19 pandemijos poveikį. Ištikus krizei, ATL kaina smuko iki 14,71 EUR, palyginti su vidutiniu 24,84 EUR lygiu 2019 m.[99] Nepaisant to, anglies dioksido kainos sparčiai atsigavo. Rinkos analitikai nurodė, kad Rinkos stabilumo rezervas (RSR) gerokai padidino rinkos atsparumą dideliems paklausos sukrėtimams, pavyzdžiui, pasaulinės pandemijos sukeltam sukrėtimui.

ATL kainai gali turėti įtakos daug veiksnių[100]. Geriausi rinkos analitikai visų pirma atkreipia dėmesį į RSR, kuris absorbuoja rinkos perteklių, ir į rinkos dalyvių lūkesčius dėl ilguoju laikotarpiu vykdomos politikos. Anglies dioksido rinka yra orientuota į ateitį ir stengiasi numatyti būsimus teisės aktų pakeitimus. Atsižvelgiant į didesnį 2030 m. užmojį klimato srityje, kuris yra įtvirtintas Europos klimato teisės akte, reikia nustatyti mažesnį didžiausią ES ATLPS leidžiamą išmesti ŠESD kiekį – tai sumažintų ATL pasiūlą. Analitikų teigimu, rinkos dalyviai šį laukiamą pokytį jau įskaičiuoja į savo vertinimus.

Tiek pirminėje, tiek antrinėje rinkoje vis dar vyrauja ATLPS atitikties subjektai. Aukciono dalyvių, turinčių teisę dalyvauti aukcionuose bendroje aukcionų platformoje, skaičius šiek tiek padidėjo ir 2020 m. gruodžio mėn. pasiekė 90 dalyvių. Didžioji dalis dalyvių buvo veiklos vykdytojai (72 proc.), o likusieji dalyviai buvo investicinės įmonės ir kredito įstaigos (18 proc.), taip pat asmenys, atleisti nuo FPRD reikalavimų (10 proc.)[101].

Antrinėje rinkoje pagal FPRD taisykles prekybos vietos ir investicinės įmonės privalo kompetentingoms institucijoms pranešti apie savo turimas ATL pozicijas. Apibendrinti duomenys apie įvairių rinkos dalyvių, įskaitant investicines įmones, turimas ATL pozicijas taip pat viešai skelbiami ir kas savaitę atnaujinami ESMA tinklalapiuose[102]. Iš šių ataskaitų galima susidaryti neblogą vaizdą apie apimties pasiskirstymą tarp rinkos dalyvių – matyti, kad investiciniai fondai, kurie gali būti sietini su spekuliaciniu elgesiu, šiuo metu užima nedidelę dalį visų pozicijų rinkoje.

Ketvirtojo etapo pradžia pasižymėjo reikšmingais pokyčiais antrinėje rinkoje. Istoriškai didžioji antrinės rinkos prekybos dalis vyko JK įsikūrusioje biržos platformoje „ICE Futures Europe“. 2021 m. birželio 7 d. „ICE London“ perkėlė prekybą ES ATL (ir neatidėliotinais sandoriais, ir išvestinėmis priemonėmis) į savo antrinę įmonę Nyderlanduose „ICE Endex“. Prekybą per „ICE Endex“ prižiūri Nyderlandų finansų rinkų kontrolės institucija.

Energijos kainų padidėjimas 2021 m. vėl padidino susidomėjimą anglies dioksido kainomis ir ES anglies dioksido rinkos priežiūros tvarka. Sutariama, kad pagrindinė tokio padidėjimo priežastis yra rekordinės pasaulinės dujų kainos, o išaugusi anglies dioksido kaina turi kur kas

[99] Kaina 2020 m. kovo 23 d. (14,71 EUR).
[100] Kai kurie trumpalaikiai veiksniai yra dujų ir naftos kainos, oro sąlygos, atsinaujinančios energijos gamyba, aukcionų grafikai, nemokamas ATL paskirstymas ir t. t.
[101] Tai taikoma atskirai kategorijai, apibrėžtai FPRD – įmonėms, kurios prekiauja finansinėmis priemonėmis, bet tai yra tik papildoma jų veikla (sudaro nedidelę jų visos veiklos dalį).
[102] Savaitinių ataskaitų apie pozicijas biržos prekių išvestinių priemonių rinkoje teikimo sistema.

mažesnį poveikį. 2021 m. spalio 13 d. Komisijos komunikate[103] paaiškinta, kad dujų kainos padidėjimo poveikis elektros energijos kainai yra devynis kartus didesnis nei anglies dioksido kainos padidėjimo poveikis. ES anglies dioksido rinkos sąžiningą kainodarą ir vientisumą užtikrina patikima priežiūros tvarka, taikoma ir kitoms finansų rinkoms. Nepaisant to, Komisija paskelbė prašysianti ESMA toliau stiprinti ES anglies dioksido rinkos pokyčių stebėseną.

6. IŠMETAMŲJŲ TERŠALŲ KIEKIO STEBĖSENA, ATASKAITŲ APIE JĮ TEIKIMAS IR TIKRINIMAS

Trečiajam etapui (2013–2020 m.) ir vėlesniems etapams skirti suderinti ES ATLPS stebėsenos, ataskaitų teikimo, tikrinimo ir akreditacijos reikalavimai nustatyti Stebėsenos ir ataskaitų teikimo reglamentu (SATR)[104] ir Akreditavimo ir tikrinimo reglamentu (ATR)[105].

ES ATLPS stebėsenos sistema sukurta kaip sudedamųjų dalių metodas, todėl veiklos vykdytojai turi galimybę pakankamai lanksčiai užtikrinti veiklos ekonomiškumą, o kartu ir didelį duomenų apie stebimą išmetamą ŠESD kiekį patikimumą. Šiuo tikslu veiklos vykdytojai gali taikyti skirtingus stebėsenos metodus (grindžiamą skaičiavimais arba matavimais, o išimties tvarka ir alternatyvius metodus), įskaitant skirtingų metodų derinį pavienėms įrenginio dalims. Orlaivių naudotojai leidžiama taikyti tik skaičiavimais grindžiamus metodus, kur pagrindinis parametras skrydžiams, kuriems taikoma ES ATLPS, yra kuro sąnaudos. Įrenginiams ir orlaivių naudotojams taikant SATR nustatytą reikalavimą turėti kompetentingos institucijos patvirtintą stebėsenos planą, užtikrinama, kad stebėsenos metodai nebūtų pasirenkami savavališkai ir kad nebūtų atliekami laikini jų pakeitimai (išsamią ES ATLPS dalyvaujančiose šalyse taikomos stebėsenos apžvalgą žr. tarnybų darbinio dokumento 11 priedo 11.1 skyriuje).

ATR priėmė visoje ES galiojantį suderintą tikrintojų akreditavimo metodą. Kad tikrintojas, galėtų vykdyti tikrinimo veiklą pagal ATR reikalavimus, jį turi akredituoti nacionalinė akreditacijos įstaiga. Šia suvienodinta akreditavimo sistema sudaromos sąlygos tikrintojams tarpusavio pripažinimo principu veikti visose dalyvaujančiose šalyse, taip išnaudojant visas vidaus rinkos galimybes ir padedant užtikrinti, kad tikrintojų pakaktų visoje ES (išsamią ATR įgyvendinimo ES ATLPS dalyvaujančiose šalyse apžvalgą žr. tarnybų darbinio dokumento 11 priedo 11.2 skyriuje).

2018 m. pirmą kartą atnaujinus SATR ir ATR siekiant patobulinti, patikslinti ir supaprastinti stebėsenos, ataskaitų teikimo, tikrinimo ir akreditavimo taisykles bei padidinti sistemos veiksmingumą, 2019 m. vasario mėn. pradėtas antrasis abiejų reglamentų atnaujinimas. Buvo

[103] Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Augančių energijos kainų problemos sprendimas: veiksmų ir paramos priemonių rinkinys“, COM (2021) 660 *final*.

[104] 2018 m. gruodžio 19 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/2066 dėl išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio stebėsenos ir ataskaitų teikimo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, kuriuo iš dalies keičiamas Komisijos reglamentas (ES) Nr. 601/2012, OL L 334, 2018 12 31, p. 1.

[105] 2018 m. gruodžio 19 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/2067 dėl duomenų patikros ir tikrintojų akreditavimo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, OL L 334, 2018 12 31, p. 94.

siekiama spręsti dar neišspręstus klausimus, pavyzdžiui, įgyvendinti Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos naują redakciją. Dėl to 2020 m. gruodžio 14 d. buvo priimtas Komisijos įgyvendinimo reglamentas 2020/2085, kuriuo iš dalies keičiamas SATR[106], ir Komisijos įgyvendinimo reglamentas 2020/2084, kuriuo iš dalies keičiamas ATR[107].

ES ATLPS dalyvaujančiose šalyse į už įgyvendinimą atsakingas kompetentingas institucijas žiūrima skirtingai. Vienose šalyse dalyvauja kai kurios vietos valdžios institucijos, kitose įgyvendinimas yra labiau centralizuotas (išsamią ES ATLPS dalyvaujančiose šalyse taikomų administracinių priemonių apžvalgą žr. tarnybų darbinio dokumento 11 priedo 11.3 skyriuje). ES ATLPS administravimo organizavimas dalyvaujančiose šalyse iš esmės pasirodė veiksmingas viso trečiojo etapo metu.

Kalbant apie atitikties priemones, ES ATLPS direktyvoje papildomai prie ATL atsisakymo kainos numatyta 100 EUR bauda (indeksuota pagal infliaciją) už kiekvieną išskiriamo CO_2 toną, už kurią laiku neatsisakyta ATL. Kitos už ES ATLPS įgyvendinimo pažeidimus taikomos nuobaudos nustatomos pagal konkrečios valstybės nacionalines nuostatas (išsamią ES ATLPS atitikties dalyvaujančiose šalyse apžvalgą žr. tarnybų darbinio dokumento 11 priedo 11.4 skyriuje).

Taisyklių laikymosi užtikrinimo sistema tapo veiksmingesnė, nes pagal SATR valstybėms leista elektroninių ataskaitų teikimą padaryti privalomą. Viso trečiojo etapo metu daugiau nei pusė ES ATLPS dalyvaujančių šalių pranešė, kad stebėsenos planams, išmetamo ŠESD kiekio ataskaitoms, tikrinimo ataskaitoms ir (arba) tobulinimo ataskaitoms jos naudoja elektroninius šablonus. Kitos šalys nurodė taikančios kokią nors automatizuotą IT sistemą ES ATLPS ataskaitoms teikti.

Viso trečiojo etapo metu, nepaisant sunkios ekonominės padėties dėl COVID-19 krizės, paveikusios 2020 m. ir 2021 m. atitikties ciklus, atitikties ES ATLPS lygis nuolat išliko labai aukštas. Naudotojai, atsakingi už daugiau kaip 99 proc. stacionariuose įrenginiuose ir aviacijoje per daugumą metų išmetamo ŠESD kiekio, savo teisinius įsipareigojimus įvykdė.

7. ES ATLPS IR ŠVEICARIJOS ATLPS SUSIEJIMAS

Derybos dėl ES ATLPS susiejimo su Šveicarijos anglies dioksido rinka baigtos 2015 m. gruodžio mėn. vykusioje 21-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje. Remiantis Tarybos sprendimu (ES) 2017/2240[108], pasirašytas susiejimo susitarimas[109], kuris laikinai buvo

[106] 2020 m. gruodžio 14 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/2085, kuriuo iš dalies keičiamas ir ištaisomas Įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/2066 dėl išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio stebėsenos ir ataskaitų teikimo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, OL L 423, 2020 12 15, p. 37.
[107] 2020 m. gruodžio 14 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/2084, kuriuo iš dalies keičiamas ir ištaisomas Įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/2067 dėl duomenų patikros ir tikrintojų akreditavimo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, OL L 423, 2020 12 15, p. 23.
[108] 2017 m. lapkričio 10 d. Tarybos sprendimas (ES) 2017/2240 dėl Europos Sąjungos ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimo dėl jų šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų susiejimo pasirašymo Sąjungos vardu ir laikino taikymo, OL L 322, 2017 12 7, p. 1.

taikytas nuo 2017 m. lapkričio 23 d. ir ES vardu patvirtintas Tarybos sprendimu (ES) 2018/219[110]. 2019 m. gruodžio 6 d. ES ir Šveicarijos Konfederacija apsikeitė ratifikavimo dokumentais po to, kai 2019 m. gruodžio 5 d. Šveicarijos Konfederacija sprendimu 2/2019 savo ATLPS pradėjo taikyti aviacijai[111]. Todėl 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo susiejimo susitarimas[112]. Nuo to laiko 2020 m. ES ATLPS ir Šveicarijos ATLPS išmetamas ŠESD kiekis reguliuojamas šiomis susietomis sistemomis.

Susiejimo susitarimas nedaro poveikio nepriklausomam ES ir Šveicarijos ATLPS pobūdžiui. Abi sistemos išlieka nepriklausomos, skirtingai nuo Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos sistemų, kurios visiškai integruotos į ES ATLPS taikant EEE susitarime nustatytus mechanizmus. Susiejimo susitarime apibrėžiamos abiejų sistemų susiejimo sąlygos ir reikalavimai ir nustatomas mechanizmas, padedantis užtikrinti, kad būtų laikomasi ES ATLPS direktyvos[113] 25 straipsnio susiejimo sąlygų.

Aviacijos įtraukimas į susiejimo susitarimą buvo labai svarbus ES reikalavimas. Kaip nurodyta susitarimo 6 straipsnyje, Šveicarija ATL aprėpčiai, viršutinei ribai ir paskirstymui taiko tokį patį metodą kaip ir ES ATLPS. Šveicarijos skrydžiams ir skrydžiams iš Šveicarijos į EEE taikoma Šveicarijos ATLPS, o skrydžiams iš EEE į Šveicariją taikoma ES ATLPS. Tai sudaro sąlygas susiejimo susitarimui prisidėti prie ES ATLPS ir Šveicarijos ATLPS aplinkosauginio naudingumo.

Kaip nurodyta 7 lentelėje, dviejų sistemų suderinamumas priklauso ne nuo dydžio, o nuo kokybinių reikalavimų ir gebėjimo užtikrinti susijusių anglies dioksido rinkų vientisumą ir vienodas sąlygas naudotojams.

7 lentelė. ES ATLPS ir Šveicarijos ATLPS palyginimas

	ES ATLPS	**Šveicarijos ATLPS**
2020 m. aukcionuose parduotų paprastųjų ATL skaičius	778 505 000	265 000 (iš jų 175 000 parduoti aukcione 2021 m. dėl aukcionų atšaukimo 2020 m.)
2020 m. aukcionuose parduotų aviacijai skirtų ATL skaičius	9 174 000	196 500
2020 m. nemokamai paskirstytų paprastųjų ATL	66 775 8544	4 391 331

[109] Europos Sąjungos ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimas dėl jų šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų susiejimo, OL L 322, 2017 12 7, p. 3.
[110] 2018 m. sausio 23 d. Tarybos sprendimas (ES) 2018/219 dėl Europos Sąjungos ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimo dėl jų šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų susiejimo sudarymo, OL L 43, 2018 2 16, p. 1.
[111] 2019 m. gruodžio 5 d. Europos Sąjungos ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimu dėl jų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų susiejimo įsteigto Jungtinio komiteto sprendimas Nr. 2/2019, kuriuo iš dalies keičiami Europos Sąjungos ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimo dėl jų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų susiejimo I ir II priedai, OL L 314, 2020 9 29, p. 68.
[112]Pranešimas dėl Europos Sąjungos ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimo dėl jų šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų susiejimo įsigaliojimo, OL L 330, 2019 12 20, p. 1.
[113] Pagal ES ATLPS direktyvos 25 straipsnį ES ATLPS gali būti susieta su suderinamomis privalomomis šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų prekybos sistemomis, kurios turi maksimalias absoliučias emisijų ribas.

skaičius				
2020 m. nemokamai naudotojams paskirstytų aviacijai skirtų ATL skaičius	ES ATLPS aviacijai skirti ATL	Šveicarijos ATLPS aviacijai skirti ATL	Šveicarijos ATLPS aviacijai skirti ATL	ES ATLPS aviacijai skirti ATL
	32 486 017	501 278	570 696	473 521
Patikrintas stacionarių įrenginių išmetamas ŠESD kiekis 2020 m.	1 355 141 953		4 874 278	
Patikrintas orlaivių naudotojų išmetamas ŠESD kiekis 2020 m.[114]	ES ATLPS	Šveicarijos ATLPS	Šveicarijos ATLPS	ES ATLPS
	24 917 481	299 610	283 329	366 102
Stacionarių įrenginių skaičius 2020 m.	10 437[115]		51	
Orlaivių naudotojų skaičius 2020 m.	352[116]		3	

Šaltinis: ESSŽ ir Šveicarijos registras[117].

Nuo susiejimo susitarimo įsigaliojimo pagal bet kurią sistemą išmetamas ŠESD kiekis gali būti dengiamas bet kurioje sistemoje išduotais ATL. Todėl abiejų sistemų naudotojai gali naudotis didesne rinka, o tai gali didinti veiksmingumą. Šiuo tikslu tarp abiejų sistemų registrų sukurta tiesioginė sąsaja, kaip reikalaujama Susitarimo 3 straipsnio 2 dalyje, kad būtų galima perkelti ATL iš vienos sistemos sąskaitos į kitos sistemos sąskaitą.

2020 m. įsigaliojus susiejimo susitarimui, naudotojai (tiek stacionarūs, tiek aviacijos) panaudojo 642 413 ATL, išduotų pagal Šveicarijos ATLPS[118], tokiu būdu pasinaudodami didesniu lankstumu, kurį suteikia sąsaja tarp ES ir Šveicarijos ATLPS.

Toliau pateiktose 8 ir 9 lentelėse parodytas susiejimo poveikis arba nauda, kurią ES ATLPS (8 lentelė) arba Šveicarijos ATLPS (9 lentelė) administruojami naudotojai gavo naudodamiesi kitoje sistemoje išduotais ATL, kad įvykdytų savo įsipareigojimus.

ES ATLPS stacionarūs įrenginiai naudojo Šveicarijos ATLPS leidimus tik labai nedideliu mastu – įvykdyta 0,0044 % įsipareigojimų naudojant mažiau kaip 60 000 Šveicarijos paprastųjų ATL. Orlaivių naudotojai, kuriems taikoma ES ATLPS, įvykdė 2,34 % įsipareigojimų naudodami Šveicarijos ATLPS, tačiau paprastųjų ATL nenaudojo.

[114] Kai kuriems orlaivių naudotojams taikomi įpareigojimai laikytis reikalavimų pagal abi sistemas.
[115] 2020 m. neatmesti naudotojai pagal ES registrą; apie išmestą ŠESD kiekį pranešusių naudotojų skaičius – 10 317.
[116] 2020 m. neatmesti naudotojai pagal ES registrą; apie išmestą ŠESD kiekį pranešusių naudotojų skaičius – 320.
[117] Šveicarijos ATLPS registras.
[118] Į šį skaičių įtraukti tiesiogiai paskirstyti ATL.

8 lentelė. Vienetai, naudoti atitikčiai ES ATLPS

ES ATLPS							
Stacionarūs įrenginiai	*Nemokamas paskirstymas ir*	*Patikrintas ŠESD kiekis*	*Pateikti vienetai*				
			iš viso	*EUA*	*CHU 2020*		
	1.446.263.544	1.355.141.953	1.348.077.920	1.348.018.396	59.524		
% nuo viso kiekio			*100%*	*99,9956%*	*0,0044%*		
Orlaivių naudotojai	*Nemokamas paskirstymas (įskaitant*	*Patikrintas ŠESD kiekis įskaitant Šveicarijos ATLPS*	*Pateikti vienetai*				
			iš viso	*EUAA*	*EUA*	*CHUA 2020*	*CHU 2020*
	42.177.108	25.217.091	24.880.715	12.292.505	12.005.321	582.889	0
% nuo viso kiekio			*100%*	*49,41%*	*48,25%*	*2,34%*	*0,00%*

Šveicarijos ATLPS stacionarūs įrenginiai įvykdė 0,19 % savo įsipareigojimų naudodami ES ATLPS ATL. O orlaivių naudotojai, kuriems taikoma Šveicarijos ATLPS, ES ATLPS paprastaisiais ir aviacijai skirtais ATL padengė daugiau nei 40 % savo atitikties įsipareigojimų. Taip atsitiko dėl to, kad kai kurie Šveicarijos ATLPS naudotojai gavo ATL iš ES, kad padengtų savo išmetamą ŠESD kiekį pagal ES ATLPS.

9 lentelė. Vienetai, naudoti atitikčiai Šveicarijos ATLPS

Šveicarijos ATLPS								
Stacionarūs įrenginiai	*Nemokamas paskirstymas ir pardavimas*	*Patikrintas ŠESD kiekis*	*Pateikti vienetai*					
			iš viso	*EUA*	*CHU 2020*	*CER*		
	4.656.331	4.874.278	4.877.617	9.390	4.761.361	106.866		
% nuo viso kiekio			*100%*	*0,19%*	*97,62%*	*2,19%*		
Orlaivių naudotojai (administruojami	*Nemokamas paskirstymas (įskaitant ES*	*Patikrintas ŠESD kiekis įskaitant ES ATLPS*	*Pateikti vienetai*					
			iš viso	*EUAA*	*EUA*	*CHUA*	*CHU*	*CER*
	1.240.717	649.431	649.971	263.375	540	373.640	0	12.416
% nuo viso kiekio			*100%*	*40,52%*	*0,08%*	*57,49%*	*0,00%*	*1,91%*

10 lentelė. ATL pervedimai tarp ES ir Šveicarijos ATLPS, 2020 m. rugsėjo mėn. – 2021 m. balandžio mėn.

Pervedimai (abiejų sistemų paprastieji ir aviacijai skirti ATL)		
Iš	*Į*	*Bendras skaičius*
ES	Šveicarija	977 065
Šveicarija	ES	450 578
Balansas		**526 487**

8. ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIREKTYVOS IR NACIONALINIŲ ENERGETIKOS IR KLIMATO SRITIES VEIKSMŲ PLANŲ ĮGYVENDINIMO POVEIKIS ES ATLPS

Anglies dioksido rinkos ataskaitoje turėtų būti atsižvelgiama į Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos įgyvendinimo poveikį ir bendrą į integruotus nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus (NEKSVP) įtrauktų politikos sričių bei

priemonių poveikį ES ATLPS veikimui, įskaitant ATL pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą ES anglies dioksido rinkoje[119]. Šiame skyriuje aptariamos šios dvi temos.

8.1. Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos įgyvendinimo poveikis ES ATLPS

ES ATLPS ir Energijos vartojimo efektyvumo direktyva yra tarpusavyje susijusios, visų pirma tais atvejais, kai politikos priemonės daro poveikį naudotojų, kuriems taikoma sistema, energijos vartojimo efektyvumui. Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 8 straipsnyje skatinamos ekonomiško energijos vartojimo priemonės, įpareigojant stambius naudotojus kas ketverius metus atlikti energijos auditą arba naudoti sertifikuotą energijos arba aplinkos valdymo sistemą. Tai padeda stambiems naudotojams nustatyti energijos nuostolius, energijos taupymo potencialą ir ekonomiškas energijos vartojimo mažinimo priemones.

Pagrindinė Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos nuostata, tiesiogiai skirta energijos taupymui, yra 7 straipsnis, kuriame valstybėms narėms nustatytas reikalavimas imtis politinių priemonių energijos taupymui pasiekti[120]. Valstybės narės gali pasirinkti, kuriems sektoriams skirti daugiausia dėmesio, todėl šios priemonės gali būti susijusios su įsipareigojimais pagal ES ATLPS. Galimo poveikio ES ETS sektoriams atžvilgiu valstybių narių priemones galima suskirstyti į keturias kategorijas:

- energijos vartojimo efektyvumo politikos priemonės, įgyvendinamos sektoriuose, kuriems ES ATLPS netaikoma ir kurie nėra tiesiogiai susiję su šia sistema, pvz., senos akmens anglimis kūrenamos krosnies pakeitimas veiksmingesniu biomase kūrenamu katilu;
- energijos vartojimo efektyvumo priemonės, kuriomis siekiama sumažinti energijos, tiekiamos iš ATLPS sektorių, pvz., elektros energijos, centralizuoto šildymo bei kurą transportui ir šildymui tiekiančių naftos perdirbimo gamyklų, vartojimą. Tai apima centralizuotai šildomų pastatų apšiltinimą, elektros prietaisų keitimą ir transporto degalų naudojimo efektyvumo priemones. Nors atitinkami sprendimai nėra susiję su įrenginiais, kuriems taikoma ES ATLPS, anglies dioksido kainų signalai gali paskatinti rinkos dalyvius (daugiausia – vartotojus) imtis veiksmų;
- politikos priemonės, kuriomis skatinami veiksmai, kuriais siekiama pakeisti energijos nešėją, pvz., elektrinio šildytuvo pakeitimas saulės šildytuvu (dėl kurio ATLPS sektoriuje suvartojama mažiau energijos) arba dujų katilo pakeitimas šilumos siurbliu (dėl kurio didėja ATLPS sektoriuje suvartojama daugiau energijos);
- politikos priemonės, kuriomis skatinamas įrenginių, kuriems taikoma ES ATLPS, pagrindinių procesų energijos vartojimo efektyvumas.

[119] Pagal 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2018/2002, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo 24 straipsnį (OL L 328, 2018 12 21, p. 210), ir 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo 29 ir 35 straipsnius (OL L 328, 2018 12 21, p. 1).

[120] Komisijos rekomendacija dėl energijos taupymo prievolės perkėlimo į nacionalinę teisę, C(2019) 6621 *final*.

Pastarosios priemonės tiesiogiai susijusios su ES ATLPS. 2014–2020 m. laikotarpiu Belgija, Nyderlandai ir Rumunija[121] pranešė apie 7 straipsnio politikos priemones, skirtas ATLPS įrenginiams – savanoriškus susitarimus (Belgijos ir Nyderlandų atveju) arba jiems lygiaverčius susitarimus (Rumunijos atveju)[122]. Šios priemonės sudarė didelę šių šalių bendrai per 2014–2018 m. sutaupytos energijos dalį: Belgijoje – 61 %, Nyderlanduose – 20 %, Rumunijoje – 44 %[123]. Savanoriškuose susitarimuose numatyta, kad naudotojai turėtų įsipareigoti siekti energijos vartojimo efektyvumo arba energijos taupymo tikslų, tačiau šie tikslai neapsiriboja energijos vartojimu, kuriam taikoma ES ATLPS. Praktiškai tikėtina, kad daugiausia energijos bus sutaupyta padidinus pramonės procesų, kuriems taikoma ES ATLPS, energijos vartojimo efektyvumą, tačiau dalis energijos gali būti sutaupyta dėl energijos vartojimo už šios sistemos ribų (pvz., degalų vartojimo efektyvumo transporto sektoriuje, energijos vartojimo efektyvumo biuruose). Dauguma valstybių narių į savo veiksmų planus įtraukia bent vieną politikos priemonę, skirtą pramonės šakoms, kurioms taikoma ES ATLPS, tačiau 7 straipsnyje pateikti duomenys neišskiria, kiek energijos sutaupyta ATLPS pramonės šakose, ir kiek kituose (pa)sektoriuose.

2014 m. – 2020 m. birželio mėn. laikotarpiu sąsajos su ES ATLPS reglamentuotos Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 7 straipsnio 4 dalies nuostatose.

- 7 straipsnio 4 dalies b punkte nurodyta galimybė, kuria valstybės narės galėtų pasinaudoti apskaičiuodamos reikiamą energijos taupymo kiekį 2014–2020 m. laikotarpiui. Jos galėtų į skaičiavimus neįtraukti viso arba dalies energijos, naudojamos pramonės objektuose, kuriems taikoma ES ATLPS, pardavimo. Šia galimybe pasinaudojo 15 valstybių narių[124].

- 7 straipsnio 4 dalies c punkte valstybėms narėms numatyta galimybė pranešti apie sutaupytą energijos kiekį taikant priemones, kuriomis skatinamas energijos vartojimo efektyvumas tiekimo srityje, kaip sutaupytą energijos kiekį, apskaičiuojamą pagal 7 straipsnio 2 ir 3 dalis. Šia galimybe pasinaudojo tik trys valstybės narės[125].

[121] Valstybės narės buvo įsipareigojusios teikti ataskaitas kasmet iki 2020 m. balandžio 30 d. Galutinė ataskaita, apimanti visą įsipareigojimų laikotarpį, turi būti parengta iki 2022 m. kovo mėn. Šios trys valstybės narės parengė priemonę, skirtą konkrečiai ES ATLPS pramonės šakoms. Yra žymiai daugiau priemonių, skirtų pramonės šakoms bendrai (jos gali apimti ir tas pramonės šakas, kurioms taikoma ES ATLPS, ir tas, kurioms ji netaikoma). ODYSSEE-MURE duomenų bazėje apie ES energijos vartojimo efektyvumo priemones pateikiama daugiau kaip 200 priemonių, skirtų valstybių narių pramonės šakoms.

[122] Savanoriški susitarimai ir lygiavertės priemonės yra alternatyvios priemonės, kaip apibrėžta Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 7 straipsnio b dalyje. Pirminėje direktyvos versijoje, priimtoje 2012 m., buvo pateiktas nebaigtinis alternatyvių priemonių sąrašas, tačiau po 2018 m. peržiūros šis sąrašas buvo pašalintas.

[123] Šie skaičiai gauti iš valstybių narių metinių ataskaitų, pateiktų pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 24 straipsnio 1 dalį. Šios procentinės dalys išreikštos nuo pagal 7 straipsnį nurodytos bendrai per 2014–2018 m. sutaupytos energijos.

[124] Šia galimybė negalima pasinaudoti 2021–2030 m., nes šiuo įsipareigojimų laikotarpiu Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 7 straipsnio 4 dalyje aprašytos galimybės nesumažina būtino minimalaus bendro sutaupyto kiekio, plg. Direktyvos 7 straipsnio 5 dalį.

[125] Danija (sutaupyta energija, susijusi su centralizuotu šildymu pagal energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimų sistemą), Rumunija (5 priemonių, susijusių su elektrinių jėgainių efektyvumu, didelio efektyvumo kogeneracija, perdavimo ir paskirstymo tinklų efektyvumu ir centralizuoto šildymo efektyvumu, rinkinys) ir Slovėnija (3 priemonės, susijusios su centralizuoto šildymo efektyvumu).

ATLPS taikant energijos vartojimo efektyvumo politikos priemones sutaupyta energija mažina ATL paklausą. Poveikis išmetamo ŠESD kiekiui yra kompleksiškesnis, nes ATLPS nustato viršutinę ribą bendram visų subjektų, kuriems taikoma ši sistema, išmetamam ŠESD kiekiui, o RSR sprendžiama pasiūlos ir paklausos disbalanso problema. Todėl energijos taupymas tiesiogiai į ATLPS įtrauktuose arba netiesiogiai su ja susijusiuose sektoriuose gali padėti sumažinti išmetamą ŠESD kiekį arba sumažinti anglies dioksido kainas. Be to, kad energijos vartojimo efektyvumo politikos priemonėmis šalinami rinkos trūkumai ir kliūtys, trukdančios įgyvendinti ekonomiškas energijos taupymo priemones, bei gaunama papildomos naudos, jos dar ir leidžia dalyviams sumažinti išmetamą ŠESD kiekį mažesnėmis sąnaudomis. Tokiu būdu ES ATLPS anglies dioksido kainų paskata padeda siekti ES tikslų ir orientacinių nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų pagal 3 straipsnį.

8.2. Nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų poveikis ES ATLPS

2019 m. baigtuose 27 nacionaliniuose energetikos ir klimato srities planuose apžvelgiama, kaip ES valstybės narės įgyvendina pirmąjį perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui 2021–2030 m. etapą.

Komisijos atliktas NEKSVP vertinimas[126] parodė, kad pagal esamas ir planuojamas priemones valstybės narės planuoja sumažinti išmetamą ŠESD kiekį 41 proc., palyginti su 1990 m. lygiu, ir viršyti ankstesnį ES tikslą iki 2030 m. sumažinti šį kiekį 40 proc. Iš planų taip pat matyti, kad beveik visos valstybės narės, naudojančios akmens anglį elektros energijai gaminti, palaipsniui jos atsisako arba yra nustačiusios laipsniško jos atsisakymo terminus. Iš viso 21 valstybė narė savo elektros energijos gamyboje akmens anglių nenaudoja jau dabar[127] arba yra įsipareigojusi laipsniškai jos atsisakyti (įskaitant rusvąsias anglis ir durpes), nurodydama konkrečius terminus savo NEKSVP. Tokiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į NEKSVP, numatoma, kad akmens anglių naudojimas iki 2030 m. sumažės 70 proc., palyginti su 2015 m., o elektra iš atsinaujinančiųjų išteklių iki 2030 m. sudarys 60 proc. pagaminamos elektros energijos. Šie pokyčiai tiesiogiai paveiktų ES ATLPS – gali labai sumažėti elektros energijos sektoriaus išmetamas ŠESD kiekis, o kartu ir ATL paklausa. Jei pasitelkiant šias politikos priemones ir anglies dioksido rinkos paskatas akmens anglių būtų atsisakoma sparčiau ir šis poveikis rinkos stabilumo rezervu nebūtų neutralizuojamas, galėtų sumažėti anglies dioksido kainos ATLPS.

Komisijos atliktas vertinimas taip pat parodė, kad pagal esamas ir planuojamas priemones atsinaujinančiosios energijos dalis visos ES lygmeniu iki 2030 m. gali siekti 33,1–33,7 proc. ir viršyti tikslą iki 2030 m. pasiekti ne mažiau kaip 32 proc. NEKSVP numatytos papildomos investicijos į atsinaujinančiąją energiją ir šios srities reformos šią dalį gali dar labiau padidinti. Dėl energijos vartojimo efektyvumą, 2030 m. tikslui pasiekti reikia didesnio

[126] Bendro visų NEKSVP (COM(2020) 564 *final*) poveikio vertinimas pateiktas čia: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0564&from=LT
Komisijos atskirus kiekvieno NEKSVP vertinimus galima rasti čia: https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans/individual-assessments_en

[127] Belgija, Estija, Kipras, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas ir Malta.

užmojo[128]. Nors galutiniai ES lygmens planai ir priemonės rodo, kad šis klausimas yra suvokiamas geriau, vis dar reikia dėti nemažai papildomų pastangų, kad atotrūkis būtų panaikintas. Jeigu šie pokyčiai paveiktų tiesiogiai į ES ATLPS įtrauktus arba netiesiogiai su ja susijusius sektorius, jie galėtų sumažinti ATL paklausą. Tokiu būdu ES ATLPS anglies dioksido kainų paskata padeda siekti NEKSVP nustatytų nacionalinių atsinaujinančiosios energijos ir energijos vartojimo efektyvumo tikslų.

Po to, kai Komisija 2020 m. spalio mėn. atliko galutinių NEKSVP vertinimą, kai kurios valstybės narės savo planuose atliko pakeitimų ir korekcijų. Išsamesnės informacijos apie jų pasekmes galima rasti 2021 m. ES klimato politikos veiksmų pažangos ataskaitoje[129]. Visos valstybės narės savo atnaujintus NEKSVP turi pateikti 2023 m. birželio mėn. (projekto forma) ir 2024 m. (galutiniai planai). Juose turėtų atspindėti padidėję užmojai, atitinkantys ES tikslą iki 2030 m. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį bent 55 proc., palyginti su 1990 m., taip pat galimai atsižvelgiant į aukštesnį 2030 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslą (sutaupyti 36–39 proc. galutinio ir pirminio energijos suvartojimo) ir atsinaujinančiosios energijos tikslą (40 proc. atsinaujinančiosios energijos dalis ES energijos rūšių derinyje), kuriuos Komisija pasiūlė su teisės aktų priemonių rinkiniu, skirtu Europos žaliajam kursui įgyvendinti. Komisija įvertins visus atnaujintus planų projektus iki 2023 m. pabaigos, o galutinius planus – iki 2024 m. pabaigos.

9. IŠVADOS IR PERSPEKTYVOS

ES ATLPS trečiajame etape (2013–2020 m.) elektros gamybos ir pramonės įrenginių, kuriems taikoma ši sistema, išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo beveik 29 proc.[130], o nuo sistemos sukūrimo 2005 m. iš viso sumažėjo maždaug 43 proc. Nepaisant to, kad didelį išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimą 2020 m. (11,4 proc.) neabejotinai nemaža dalimi galima sieti su COVID-19 pandemijos poveikiu, tai buvo dar vieneri metai, kai buvo pratęsta beveik nepertraukiama trečiojo etapo tendencija mažinti išmetamą ŠESD kiekį palyginus su ankstesniais metais. Tai atspindi priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tendencijas, kurios pirmiausia pasireiškia elektros energijos ir šilumos gamybos sektoriuose. Šią tendenciją patvirtina ir tai, kad dar iki prasidedant pandemijai 2019 m. išmestas ŠESD kiekis sumažėjo daugiau kaip 9 proc., palyginti su 2018 m.

Aviacijos sektoriuje 2013–2019 m. išmetamas ŠESD kiekis, kuriam taikoma ATLPS, padidėjo 27,5 proc. – jis didėjo kasmet iki 2020 m., kai šią tendenciją pakeitė pandemija. Tuomet patikrintas išmestas ŠESD kiekis smarkiai sumažėjo – 63 proc. palyginti su 2019 m. Tai reiškė, kad iki šiol aviacija daugiausia ŠESD išmetė 2019 m.

Teigiamų rezultatų atnešė trečiajame etape patvirtinti teisės aktų pakeitimai, kuriais siekiama stiprinti ES ATLPS ir spręsti ATL pertekliaus klausimą. Nuo 2018 m. iki 2019 m., kai pradėjo veikti Rinkos stabilumo rezervas, perteklius gerokai sumažėjo nuo 1,65 mlrd. iki

[128] Atotrūkis nuo tikslo iki 2030 m. padidinti energijos vartojimo efektyvumą ne mažiau kaip 32,5 proc. yra 2,8 procentinio punkto pirminės energijos suvartojimo atžvilgiu ir 3,1 procentinio punkto galutinio energijos suvartojimo atžvilgiu.
[129] 2021 m. ES klimato politikos veiksmų pažangos ataskaita, COM(2021)951 *final*.
[130] Nuo 2013 m. iki 2020 m.

maždaug 1,39 mlrd. ATL. Nors 2020 m. dėl mažesnės paklausos perteklius padidėjo, papildomą perteklių tikimasi absorbuoti per artimiausius dvejus-ketverius metus, taip prisidedant prie tinkamo rinkos veikimo. Be to, remiantis paskelbtu pertekliaus rodikliu ir ketvirtojo etapo ES ATLPS teisės aktais (2021–2030 m.), 2021 m. aukciono apimtys sumažintos beveik 40 proc., o 2022 m. jos bus sumažintos panašia apimtimi.

Trečiojo etapo pabaigoje, pradėjus veikti Rinkos stabilumo rezervui, padidėjo rinkos dalyvių pasitikėjimas, kurį atspindėjo stipresnis anglies dioksido kainos signalas. Taip buvo ir 2020 bei 2021 m., kai, nepaisant pandemijos nulemtos sudėtingos ekonominės padėties pramonės ir aviacijos sektoriuose, anglies dioksido kaina išliko stabili 2020 m., o 2021 m. smarkiai išaugo dėl didelių dujų kainų ir rinkos lūkesčių, susijusių su didesniu 2030 m. klimato srities užmoju.

Dėl didesnių ATL kainų ES ATLPS dalyvaujančios šalys gavo gerokai daugiau bendrų pajamų iš aukcionų. Nuo 2012 m. iki 2021 m. birželio 30 d. šios pajamos viršijo 83,5 mlrd. EUR – 2020 m. gauta daugiau kaip 19 mlrd. EUR, o 2021 m. pirmąjį pusmetį – beveik 14 mlrd. EUR[131]. Viso trečiojo etapo metu didelė šių pajamų dalis (75 proc.) buvo panaudota klimato ir energetikos reikmėms.

Viso trečiojo etapo metu, nepaisant sunkios ekonominės padėties dėl COVID-19 krizės 2020 m. ir 2021 m. atitikties ciklų metu, atitikties ES ATLPS lygis nuolat išliko labai aukštas. Naudotojai, atsakingi už daugiau kaip 99 proc. stacionariuose įrenginiuose ir aviacijoje išmetamo ŠESD kiekio, kone kiekvienais metais įvykdė savo teisinius įsipareigojimus. ES ATLPS struktūra išliko patikima, o administravimo organizavimas dalyvaujančiose šalyse buvo veiksmingas.

Pirmasis susitarimas, susiejantis ES ATLPS su kita sistema – Šveicarijos ATLPS – paskutiniaisiais trečiojo etapo metais skatina didesnį lankstumą ir veiksmingumą abiejose anglies dioksido rinkose, sudarydamas sąlygas abiejų sistemų naudotojams pasinaudoti didesnės rinkos teikiama nauda.

Ateinančiais metais, įgyvendinant 2021 m. liepos mėn. priimtą priemonių rinkinį, skirtą Europos žaliajam kursui įgyvendinti, Komisija pasiūlė sustiprinti ir išplėsti anglies dioksido kainų nustatymo vaidmenį, kad ES galėtų įgyvendinti savo aukštesnius tikslus klimato srityje. ES ATLPS išlieka vienas iš pagrindinių ES klimato politikos ramsčių. Kitoje anglies dioksido rinkos ataskaitoje, kuri turi būti paskelbta 2022 m. pabaigoje, bus pateikta ES ATLPS veikimo pirmaisiais ketvirtojo etapo metais apžvalga.

[131] Į 2020 m. skaičių įtraukti 27 ES valstybių narių, Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos bei JK duomenys, o į 2021 m. skaičių įtraukti 27 ES valstybių narių, Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos duomenys.